

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до випускної кваліфікаційної роботи

на тему: Оцінювання прибутковості підприємства та
обґрунтування напрямів її підвищення

Виконав студент 4-го курсу,
групи ПТБ-21
спеціальності 076 «Підприємництво та
торгівля»

Романович Р.Р.

(П.І.Б.)

Керівник Кутова Н.Г.

(П.І.Б.)

Рецензент Астаф'єва К.О.

(П.І.Б.)

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління бізнесом
 Кафедра економіки, організації та управління підприємствами
 Ступінь вищої освіти бакалавр
 Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

зав. кафедри ЕОУП,
д.е.н., проф. Шахно А.Ю.

«___» _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

на випускн кваліфікаційну роботу студенту

Романовича Ростислава Романовича

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Оцінювання прибутковості підприємства та обґрунтування напрямів її підвищення

Керівник теми к.е.н., доц. Кутова Наталя Геннадіївна

Затверджені наказом по університету від 31.03.2025 р № 180с

2. Строк подання студентом роботи: 27.05.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: статистична фінансова звітність підприємства ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2018-2023 рр. (баланс, звіт про фінансові результати), поточна внутрішня звітність підприємства

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
визначити економічну сутність прибутковості підприємства; вивчити методичні основи оцінювання показників прибутковості; здійснити аналіз виробничо-господарської діяльності та фінансового стану ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»; оцінити прибутковість ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»; виявити вплив факторів на результати діяльності; обґрунтувати метод оптимізації прибутковості в умовах ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»; оцінити ефективність результатів оптимізації прибутковості в умовах підприємства

5. Перелік графічного матеріалу: основні ТЕП ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», аналіз прибутковості ПАТ «АМКР», кореляційно – регресійний аналіз залежності чистого прибутку від чинників, оптимізаційна модель прибутку підприємства, економічний ефект від результатів оптимізації

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доц. Кутова Н.Г.	02.04.2025	11.04.2025
Розділ 2	доц. Кутова Н.Г.	14.04.2025	25.04.2025
Розділ 3	доц. Кутова Н.Г.	29.04.2025	26.05.2025
Нормоконтроль	доц. Поліщук І.Г.		17.06.2025

7. Дата видачі завдання « 24 » березня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітки
1	Співбесіда зі здобувачем за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	24.03.2025	виконано
2	Збір матеріалів до випускної роботи	25.03.2025	виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань випускної кваліфікаційної роботи	31.03.2025	виконано
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	02.04 – 11.04	виконано
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	14.04 – 25.04	виконано
6	Підготовка III розділу кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	26.04 – 26.05	виконано
7	Підготовка вступної частини та висновку	27.05 – 05.06	виконано
8	Попередній захист роботи	28.05.2025	виконано
9	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	09.06.2025	виконано
10	Отримання відгуку керівника та рецензії	17.06.2025	виконано
11	Перевірка роботи на унікальність авторського тексту за допомогою Інтернет-Системи Strikeplagiarism.com	27.05.2025	
12	Захист роботи на засіданні Екзаменаційної комісії	23.06.2025	

Здобувач _____

Ростислав РОМАНОВИЧ

Науковий керівник _____

Наталя КУТОВА

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	9
1.1. Сутність економічної категорії прибутковість підприємства	9
1.2. Методичні аспекти оцінювання показників прибутковості підприємства	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО- ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»	31
2.1. Аналіз техніко-економічних показників діяльності та фінансового стану ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	31
2.2. Оцінювання прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	45
РОЗДІЛ 3 ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»	55
3.1. Обґрунтування методу оптимізації прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	55
3.2. Ефективність результатів оптимізації рівня прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	61
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	68
ДОДАТКИ	71

РЕФЕРАТ

на випускню кваліфікаційну роботу за темою: Оцінювання прибутковості підприємства та обґрунтування напрямів її підвищення

Випускна кваліфікаційна робота: 71 с., 23 табл., 14 рис., 13 формул, 25 джерел, 2 додатка

Об'єкт дослідження: є процеси формування прибутковості, а також її зв'язок з ефективністю господарської діяльності підприємства.

Мета роботи: є обґрунтування визначальних напрямів підвищення прибутковості, а також розробка та застосування заходів щодо поліпшення процесів формування та розподілу ресурсів, змога вирішити проблемні питання щодо підвищення рівня ефективності сучасного управління фінансовим результатом.

Предмет дослідження: є теоретичні та методичні аспекти формування прибутку, його впливу на основні показники діяльності підприємства, а також резерви максимізації щодо підвищення продуктивності господарської діяльності.

Методи дослідження системний аналіз та узагальнення, статистичний, аналітичний, графічний, факторний та кореляційно-регресійний аналіз, а також оптимізація результатів.

Розглянуто питання підвищення прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»; проведено аналіз основних техніко-економічних показників та фінансового стану підприємства, аналіз фінансових результатів та оцінено рівень прибутковості.

Для виявлення резервів підвищення прибутковості підприємства проведений поглиблений аналіз ступеню впливу ресурсів на фінансовий результат діяльності підприємства. Для цього використаний метод абсолютних різниць, кореляційно-регресійний аналіз та аналіз мультиколінійності.

За допомогою оптимізаційної моделі надані рекомендації щодо підвищення прибутковості з урахуванням найвпливовіших факторів. Економічний ефект від впровадженого рішення становить 13298420,95 тис. грн.

ПІДПРИЄМСТВО, ДІЯЛЬНІСТЬ, ПОКАЗНИК, ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ, ПРИБУТОК, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ПРИБУТКОВІСТЬ, АНАЛІЗ, ДОСЛІДЖЕННЯ, ПРОГНОЗ, РЕЗУЛЬТАТ, ОПТИМІЗАЦІЯ, ЕФЕКТ.

ВСТУП

За нинішньої ситуації в Україні спостерігається тенденція до значного зменшення доходності великих та малих підприємств, що призводить до зниження фінансового результату, а в окремих випадках навіть отримання збитку. Поштовхом до цього є: недостатній оборотний капітал, податковий вплив на підприємницьку діяльність, нестабільність економічної ситуації в країні, а також нестійке інвестиційне середовище для можливостей.

Головною фінансовою складовою, що показує економічні результати підприємницької діяльності, що свідчить про стан виробництва, кількість і якість продукції, продуктивність, є рентабельність. Для того, щоб реалізувати мету виникають питання щодо ефективності управління фінансовим результатом, оскільки розмір прибутку дуже важливий для господарської діяльності. Розмір результативності впливає на створення фінансових результатів, підвищує ринкову вартість бізнесу, продуктивність виробничої діяльності, сприяє розвитку економіки держави, за рахунок сплати податків поповнюється державний бюджет, а також обов'язкові платежі. Таким чином, головний чинник прибутковості ефективного розвитку діяльності підприємства має необхідність вивчення проблемних питань щодо управління прибутковістю.

Прибутковість виступає визначальним показником щодо даної категорії, але досі єдиного узгодження її економічної сутності немає. Причиною різних інтерпретацій виступає відмінність думок про природу та походження отримання прибутку. Ілюстрування економічної сутності прибутку займалися такі політичні економісти, як Ж.-Б. Сей, Д. Рікардо, С.Сісмонді, І.Фішер, Д. Мілль, А. Сміт, Н. Сеніор та інші.

Вивчення проблем щодо управління прибутком висвітлено у працях вітчизняних вчених таких, як О. В. Рябенкова, А.М. Поддєрьогіна, І. А. Маркіної, Ю.В. Кучерявенко, Г. В.Тельнової, І. О. Бланка, В.В. Ковальова, М.І. Баканова, Є. Ю.Ткаченко, Ю. Бригхема, В. В.Костецького, Л.О.Денисенко та інші економісти.

Попри все у сфері управління прибутковістю у проведених дослідженнях проблемною ситуацією залишається визначення сучасного стану щодо формування підприємства та основні заходи поліпшення управління фінансовим результатом з використанням новітніх розробок та практичної діяльності підприємництва.

Метою кваліфікаційної роботи виступає комплексний підхід економіко-теоретичного обґрунтування визначальних напрямів підвищення прибутковості, а також розробка та застосування заходів щодо поліпшення процесів формування та розподілу ресурсів, змога вирішити проблемні питання щодо підвищення рівня ефективності сучасного управління фінансовим результатом. Тому у випускній роботі була поставлена мета зацікавити керівництво ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» у необхідності приділяти ще більшу увагу раціональному використанню усіх видів ресурсів, його техніко-технологічного, фінансового, трудового, інвестиційного та інших видів потенціалу підприємства для зниження витрат виробничо-господарської діяльності, підвищення рівня прибутку, що є основою фінансової стабільності та розвитку.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є:

- економічне обґрунтування прибутковості підприємства та його діяльність в умовах сьогодення;
- аналізування фінансового стану підприємства;
- оцінювання чинників впливу, що впливають на прибутковість підприємства;
- аналізування рентабельності підприємства;
- обґрунтування шляхів підвищення прибутковості підприємства.

Об'єктом дослідження у випускній роботі виступає процес формування прибутковості, а також її зв'язок з ефективністю господарської діяльності підприємства.

Предметом дослідження даної роботи є теоретичні та методичні аспекти формування прибутку, його впливу на основні показники діяльності

підприємства, а також резерви максимізації щодо підвищення продуктивності господарської діяльності.

Методами дослідження є системний аналіз та узагальнення, статистичний, аналітичний, графічний та факторного аналізу.

Інформаційну базу дослідження складають монографії, наукові статті зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні журнали, нормативно-правові акти, інформація Державної служби статистики України, дані аналітичних, рейтингових і маркетингових агенцій, управлінська та фінансова звітність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та підприємств гірничо-збагачувального комплексу України, дані офіційних сайтів мережі Інтернет.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи були використані такі прикладні комп'ютерні програми як MS Word та MS Excel.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПОНЯТТЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність економічної категорії прибутковість підприємства

Сучасна практика господарювання показує, що багато підприємств здійснюють свою діяльність недостатньо ефективно, та працюють збитково. Це спричинено багатьма факторами: не стабільною економічною ситуацією як в країні так і в світі, введенням військового стану в державі, що призвело до виникнення збоїв в основних бізнес-процесах підприємств: постачанні, реалізації, виробництві. А тому, в нинішніх реаліях життя особливо актуального значення набувають питання, пов'язані з пошуком нових підходів до підвищення рентабельності та прибутковості суб'єктів господарювання, які є підґрунтям їх сталого розвитку. Закономірним результатом ефективної діяльності будь-якого підприємства є прибуток. Він виступає втіленням додаткової вартості в продукті виробництва, цільовим орієнтиром і стимулом для подальшого розвитку. Водночас прибуток як позитивний фінансовий результат є винагородою бізнесу за його підприємницький хист, понесені ризики.

Прибуток є універсальною економічною категорією ефективності, яка встановлює взаємозв'язок між усіма іншими показниками та узагальнює результати діяльності підприємства. Він забезпечує самофінансування, розширене відтворення, вирішення проблем економічного стимулювання та забезпечує умови для сталого розвитку підприємства. Значимість прибутку в фінансово-економічних відносинах господарюючих суб'єктів призвели до виникнення значної кількості різних гіпотез та концепцій щодо трактування цієї категорії [1]. Підвищення прибутковості підприємств залежить від стабільного механізму управління фінансовими результатами. Саме тому важливого значення набуває раціональна побудова системи бухгалтерського обліку як

джерела оперативної інформації, від достовірності якої залежить ефективність управління, що в підсумку визначить нові конкурентні можливості суб'єкта господарювання.

Зі сторони класичної економічної теорії прибутковість сприймається як здатність генерувати прибуток і здійснювати рентабельну діяльність. Але сучасні реалії господарювання змінили модель управління і перенесли пріоритети в площину забезпечення платоспроможності підприємства за рахунок ефективної системи реалізації наявних можливостей і підвищення його потенціалу шляхом впровадження інноваційних технологій. В табл. 1.1 наведено інтерпретацію категорії «прибутковість» в контексті сучасних наукових досліджень.

Таблиця 1.1 – Економічна сутність прибутковості підприємства

Автор трактування категорії прибутковості	Інтерпретування категорії
Хмелевський О. В. [2]	Прибутковість підприємства – стан підприємства, що вказує на здатність генерувати прибуток, здійснювати рентабельну діяльність, забезпечувати платоспроможність, зростання та сталий розвиток
Кучер Л. Ю. [3]	Прибутковість – економічна категорія, що характеризує ступінь кінцевої економічної ефективності використання ресурсів та успішності менеджменту, за якої підприємство за рахунок виручки від реалізації продукції повністю відшкодовує витрати на її виробництво та реалізацію й одержує прибуток як основне джерело відтворення й матеріального стимулювання персоналу
Антонюк Р. Р. [4]	Прибутковість – економічний стан підприємства, що проявляється як реалізована і потенційна здатність генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення господарської діяльності, котрий полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами в обсязі, достатньому для подальшого ефективного функціонування, та задоволення корпоративних та суспільних інтересів

Джерело: побудовано за інформацією [2, 3, 4]

Досліджуючи прибутковість підприємства через призму її парадигмальних рис Хмелевський О. В. [2] зазначає, що: 1) категорія «прибутковість» взаємопов'язана та збалансована з показниками, що характеризують результати діяльності та конкурентоспроможність підприємства; 2) простежується взаємозв'язок прибутковості з послідовністю стадій життєвого циклу підприємства на основі оцінки потенціалу прибутковості; 3) основне місце в теорії управління прибутковістю займає проблема дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища її формування, орієнтованого на активізацію та зростання підприємництва. Також науковець виділяє систему взаємопов'язаних показників прибутковості, а саме: дохід – додана вартість – прибуток – чисті грошові потоки. З позиції автора, «кожен із абсолютний показник прибутковості вказує на перевищення доходів над витратами, які понесені в результаті господарської діяльності, і змінюють потоки економічних вигід» [2]. Відносні показники прибутковості Хмелевський О. В. вибудовує в ранговій структурі за двома основними параметрами: широтою концепції прибутку (який знаходиться у чисельнику), витрат, ресурсів та капіталу, що міститься у знаменнику матриці їх побудови.

Кучер Л. Ю. [3] виділяє принципи, на яких має базуватись вимірювальна система показників прибутковості, а саме: 1) забезпечення чіткого економічного змісту показників і співставності їх у часі та просторі; 2) досягнення термінологічної узгодженості; 3) системність та відповідність запитам користувача; 4) повнота й точність відображення критерію ефективності; 5) автономність; 6) відповідність між прибутком і факторами, що зумовили його одержання; 6) зручність у використанні; 7) комплексність; 8) адаптивність (гнучкість); 9) адекватність. На думку науковця, вимірювальна система показників прибутковості має включати як часткові (допоміжні) показники, які показуватимуть прибутковість спожитих ресурсів, так і узагальнюючі показники, спираючись на які, робитимуться кінцеві висновки.

Антонюк Р. Р. [4] рекомендує прибутковість підприємства оцінювати за такими параметрами: 1) розмірність; 2) потенціал; 3) якість. Розмірність

прибутковості автор розглядає як параметр, який позиціонується як результативність діяльності підприємства й оцінюється за допомогою комплексу показників рентабельності та абсолютних показників прибутку. Потенціал прибутковості включає сукупність ключових вихідних внутрішніх і зовнішніх умов господарювання, що відображають можливості підприємства здійснювати рентабельну діяльність, одержуючи й нарощуючи прибуток. Якість прибутковості акумулює сутність характеристик прибутку, що відображають ефективність діяльності підприємства в контексті виконання його місії.

Результати дослідження теоретичної складової категорії «рентабельність» дали можливість стверджувати, що вона характеризує відносну прибутковість господарської діяльності підприємства і виступає частковим показником її ефективності. Як зазначає Самусєва Л. Ю., «рентабельність підприємства – відображає кінцеві результати діяльності у відносному виразі, виступає показником ефективності і являє собою процентне співвідношення абсолютної суми певного виду прибутку і будь-якого показника, що характеризує економічні результати, ресурси або витрати підприємства у вартісній формі» [5]. Економічна сутність рентабельності полягає в тому, що цей показник показує частку прибутку, яку підприємство отримує на одну одиницю витрачених ресурсів. Показники рентабельності використовують для оцінки результатів діяльності підприємства, його структурних підрозділів, у ціноутворенні, інвестиційній політиці, для порівняльного аналізу підприємств-конкурентів, для вибору варіантів формування асортименту й структури продукції, аналізу раціональності виробництва продукції.

Сучасний стан економіки держави характеризується динамічними змінами, які вимагають постійного вдосконалення механізмів управління підприємствами з метою підвищення їх прибутковості та ефективності діяльності. Прибуток як обліково-економічна категорія має вагому цінність в процесі планування та прогнозування майбутньої діяльності суб'єкта господарювання. Він є основним показником в пошуку й порівнянні альтернативних способів вкладення капіталу, оцінці ефективності майбутніх

інвестицій. Прибуток оцінюється через призму фінансово-господарської діяльності та майбутніх перспектив розвитку підприємства. При цьому основним критерієм виступають майбутні витрати та можливість їх зниження. З однієї сторони прибутковість підприємства відображає ефективність роботи внутрішнього менеджменту, з іншої – адекватність адаптації до динамічних факторів зовнішнього конкурентного середовища. Вона має виражатися у спроможності здійснення соціально-економічної місії підприємства та акумулювати в собі досягнуті результати, можливості їх нарощення в майбутньому.

Мета управління прибутковістю підприємства зумовлює необхідність пошуку шляхів найбільш ефективного його формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення сталого розвитку підприємства, підвищення ефективності поточної діяльності та діяльності в перспективі, а також зростання ринкової вартості бізнесу. Таким чином, виражений через різницю сукупного доходу та сукупних витрат із урахуванням оподаткування, прибуток як чистий дохід від підприємницької діяльності є винагородою за здійснення підприємницької діяльності із урахуванням її ризикованості. Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, вдосконалення його матеріально-технічної бази та продукції, забезпечення всіх форм інвестування.

Згідно з дослідженнями багатьох економістів, управління прибутком визначається як процес прийняття відповідних управлінських рішень, які не приймають до уваги, що до процесу управління прибутком необхідно підходити як до системи. Управління прибутком з точки зору системного підходу – складна багаторівнева система. Вона включає такі підсистеми: планування прибутку, аналіз прибутку, прогнозування прибутку, контролю за фактичними даними. Кожна з цих підсистем має свої конкретні цілі і завдання. Також, кожна з цих підсистем знаходиться під впливом інших. Наприклад, обсяги прибутку, сформованого на першому етапі, визначають напрями його розподілу. Від величини прибутку залежить кількість завдань економічного, соціального та

технічного плану, які може вирішити підприємство, розподіливши кошти за певними напрямками використання. Також, ефективність використання впливає на майбутні можливості по збільшенню прибутку на етапі його формування. Системний підхід до управління прибутком передбачає вивчення способів організації підсистем в єдине ціле і вплив процесів функціонування системи в цілому на окремі її ланки.

Досягти збільшення рівня прибутковості можна шляхом збільшення рівня рентабельності продукції.

Основними методами збільшення рівня рентабельності продукції є:

- здійснення заходів із підвищення продуктивності праці;
- нарощування обсягів виробництва та реалізації продукції;
- зниження собівартості продукції шляхом зменшення витрат на її виробництво та реалізацію;
- максимальна віддача від вкладених у виробництво матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;
- здійснення ефективної цінової політики з урахуванням попиту та пропозиції на ринку; – забезпечення грамотного підходу до побудови довірливих відносин із постачальниками та покупцями;
- ефективне використання раніше отриманого прибутку [6, с. 225-227].

Основна відповідальність за реалізацію цінової, договірної політики та ресурсної бази підприємства лежить на працівниках служби планування, обліку та аналізу.

Стосовно політики управління розподілом прибутку підприємства, то вона повинна відображати основні вимоги загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечувати підвищення його ринкової ціни, формувати необхідні обсяги інвестиційних ресурсів, забезпечувати матеріальні інтереси власників і працівників. Система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним

джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників. Дії, що застосовуються в рамках механізму, носять характер управлінських рішень і підготовки інформації для прийняття управлінських рішень в області управління прибутком.

У рамках механізму управління прибутком здійснюються наступні дії:

- аналіз і моніторинг зовнішнього середовища;
- розробка стратегії підприємства;
- підготовка аналітичної інформації, на якій ґрунтується прийняття рішення по управлінню прибутком;
- прийняття рішення;
- аналіз і коректування рішення у випадку необхідності.

Отже, кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку. Тому дуже важливо під час стратегічного планування прибутку врахувати всі чинники і аспекти подальшого розвитку для повного і обґрунтованого визначення величини прибутку і забезпечення певного рівня прибутку. Одночасно при плануванні прибутку є ряд особливостей, специфічних аспектів, які необхідно врахувати для фінансового забезпечення постійного розвитку підприємства. В умовах нестабільної економіки важливим для будь-якого підприємства є формування найістотніших принципів і ефективної системи стратегічного планування та управління прибутком [7, с. 99-103].

На підставі проведених досліджень можна зробити висновок, що прибуток підприємства повною мірою піддається управлінським діям, оснований на певних принципах і наукових підходах. Це ще раз підкреслює, що для управління прибутком підприємства як економічним об'єктом, який має велике значення для підприємства і покликаний виконувати стимулюючу функцію в його діяльності, необхідно застосувати дієві інструменти управління. Значна роль прибутку в розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників і працівників визначають необхідність ефективного і безперервного управління ним. Управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та

розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах. Досягнення достатнього рівня прибутковості підприємства є результатом розроблення та реалізації відповідної стратегії розвитку підприємства та вчасного її коригування відповідно до потреб підприємства та ринку.

У ході вивчення та аналізування різновидів визначення авторами категорії «прибуток» та «прибутковість» скажемо наступне, що кожне дослідження має свій вклад та взаємодоповнення. Але є потреба чіткого визначення так, як впливає неоднозначне бачення економічної суті та загалом розповсюдження інтерпретацій даної категорії.

На нашу думку, серед аналізованих джерел літератури було виявлено три більш ефективні методи для максимізації прибутковості:

1. Збільшення вартості, не порушуючи рівень витрат. Тобто, це можна зробити таким чином, щоб запобігти втрат прибутковості необхідно підвищити рівень реалізації продукції, тим самим зросте різниця між вартістю та собівартістю виробництва одиниці товару.

2. Зменшення витрат, не порушуючи значення доходу. Тобто, підприємства мають змогу досягти цього шляхом зниження цін на продукцію, а також посилити спільну роботу персоналу.

3. Одночасність зниження та зростання собівартості. Це досягається за допомогою зростання продуктивності праці масового виробництва [8].

На сьогоднішній день у бізнес-середовища підприємства потрапляють проблеми щодо справедливої конкуренції, наслідки якої впливають на негативний рівень прибутковості. Так, як прибутковість відіграє значну роль у зростанні ефективної діяльності, а отже, і впливає на оберти кінцевого результату. Щодо цієї категорії необхідно віднести чимало показників, які впливатимуть на ринкові відносини. Стабілізація розвитку господарської діяльності показує значення економічного ефекту держави в цілому.

Таким чином, прибутковість є показником ефективності господарської діяльності щодо формування та отримання фінансового результату, а також

забезпечення налагодженого виробництва з урахуванням витратних матеріалів [9].

1.2 Методичні аспекти оцінювання показників прибутковості підприємства

Сучасний стан економіки нашої країни призводить до того, що суб'єктам господарювання різних форм власності потрібно вишукувати шляхи та напрями для підвищення ефективності діяльності, знаходження нових ідей і можливостей для подолання недоліків і ринкових викликів. Проблема поліпшення фінансового стану підприємства, підвищення прибутковості та пошуку напрямів удосконалення фінансової стабільності підприємства для ухвалення зважених і обґрунтованих управлінських рішень є беззаперечною й актуальною.

В умовах сьогодення інтерес до методологічних і практичних питань аналізу прибутковості зумовлений важливістю забезпечення для суб'єкта господарювання стабільної діяльності, безперебійного й ефективного функціонування, раціонального використання фінансових ресурсів. У ринковій економіці прибутковість підприємства загалом відображає кінцеві результати його діяльності.

Підприємство може бути фінансово стійким і мати належний рівень платоспроможності натеper, але мати несприятливі можливості в майбутньому, і навпаки. Тому теоретичні та практичні аспекти аналізу та прогнозування прибутковості підприємств і виявлення тенденцій розвитку потребують подальшого дослідження [10].

Через сучасну складну економічну ситуацію, зовнішньополітичну та внутрішню нестабільність, де вітчизняні суб'єкти господарювання змушені функціонувати, спостерігається значне зниження рівня прибутковості підприємств різних форм власності. Саме тому питання визначення чинників підвищення прибутковості підприємств набувають особливого значення.

Формування, використання та зростання прибутку підприємства має свої особливості в умовах трансформації економіки до ринкових засад господарювання. У сучасній економіці України питання одержання прибутку та підвищення ефективності виробництва є досить актуальними.

Усе це зумовлює необхідність поглибленого дослідження теоретичних засад зростання прибутковості підприємства, її впливу на темпи та пропорції суспільного відтворення. На сучасному етапі необхідний якісно новий підхід до теоретичного висвітлення та практичного обґрунтування рекомендацій щодо активізації ролі прибутко-вості підприємства в економічній системі [11, с. 102].

У сучасних умовах господарювання більшість підприємств відчуває проблеми щодо забезпечення належного рівня конкурентоспроможності та прибутковості. Прибутковість підприємства є найважливішим показником його розвитку, оскільки за відсутності стратегічних напрямів розвитку та належного рівня прибутковості підприємства можуть поступово втрачати ліквідність і зрештою банкрутувати. Забезпечення прибутковості підприємства є показником стабілізаційного ефекту його розвитку та загального економічного розвитку держави [12, с. 190].

Відомо, що прибуток підприємства є потужним важелем динамічного розвитку виробництва, тому головним завданням розвитку підприємств є застосування ефективних методів управління підприємством у процесі здійснення підприємницької діяльності, зокрема й у застосуванні методів управління прибутком і збільшенні прибутковості підприємства.

Прибуток є рушійною силою та мотивом діяльності підприємств і організацій, яка дозволяє підприємству утримувати свої позиції на ринку та забезпечувати динамічний розвиток виробництва в умовах конкуренції. Головною метою управління прибутком є визначення шляхів найбільш ефективного його формування й оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості. Прибутковість підприємства безпосередньо пов'язана з отриманням

прибутку та показує ефективність діяльності підприємств різних форм власності, характеризує інтенсивність їх роботи [13, с. 42].

Серед учених-економістів, які у своїх працях вивчають прибутковість вітчизняних підприємств, спостерігається різноманітність поглядів щодо тлумачення поняття «прибутковість», а саме визначення категорії прибутку.

Так, деякі вважають, що прибуток – це різниця між ціною реалізації та собівартості продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції [14; 15].

Прибуток є формою доходу підприємця, який вклав свій капітал для досягнення комерційного успіху, проте він характеризує лише ту частину доходу, яка «очищена» від затрат, понесених на здійснення цієї діяльності [14]. Загальним прибутком підприємства є кінцевий результат діяльності підприємства. До нього належить прибуток від усіх видів діяльності підприємства, а саме: прибуток від реалізації товарної продукції, робіт, послуг – валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності, прибуток від надзвичайної діяльності. Окрім того, розраховується чистий прибуток (прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства). І саме прибуток від реалізації товарної продукції є основною складовою частиною загального прибутку, який становить приблизно 95 % загального прибутку [12].

У сучасних кризових економічних умовах господарювання в Україні зростає роль суб'єктів господарювання як первинної ланки економіки. Ефективне функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію у країні шляхом наповнення державного бюджету сплатою податків, зборів і обов'язкових платежів. Тому управління підприємством потребує раціонального й економічно обґрунтованого підходу до планування господарської діяльності, визначення фінансової та виробничої політики, аналізу й оцінки прибутковості, а також запровадження ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності. Для цього необхідно визначити напрями вдосконалення системи управління рентабельністю підприємства. Покращення показників рентабельності мають

включати заходи, спрямовані на зростання доходів, зниження витрат, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на прибуток [16, с. 47–50].

У науковій літературі авторами поняття прибутку та рентабельності розглядаються невід’ємно один від одного, акцентують їхню взаємозалежність. Проте деякі зазначають, що «показники рентабельності повніше, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, тому що їх величина відображає співвідношення ефекту із вкладеним капіталом або спожитими ресурсами» [17].

Інші науковці розглядають рентабельність як індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції та світової економічної кризи. Автори зазначають, що рентабельність відображає адекватність системи управління та доцільність заходів у процесі функціонування підприємства [18]. Погоджуємось із думкою авторів, що рентабельність – це комплексний відносний показник, який характеризує фінансово-економічну ефективність діяльності підприємства з погляду отримання прибутку, відображає ефективність вкладеного капіталу або спожитих ресурсів.

Рентабельність свідчить про якість управління підприємством, а її оптимальний рівень забезпечить підприємству сталий розвиток і конкурентоспроможність на ринку [19].

Отже, рентабельність, як кінцевий результат діяльності підприємства, створює умови для його розширення, розвитку, самофінансування та підвищення конкурентоспроможності. У найширшому, найзагальнішому понятті рентабельність означає прибутковість або доходність виробництва та реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих її видів; доходність підприємств, організацій, установ загалом як суб’єктів господарської діяльності; прибутковість різних галузей економіки [20].

Зазвичай показники рентабельності поєднують в декілька груп, а саме:– показники рентабельності щодо реалізації;– рентабельність щодо активів;–

рентабельність щодо власного капіталу та зобов'язань;– витратні показники рентабельності.

У характеристиці прибутковості підприємства у вітчизняній і світовій економічній літературі використовуються безліч показників рентабельності, розрахунок яких надає можливість підприємствам визначити оптимальний рівень рентабельності. Рентабельність у довгостроковій перспективі дозволить підприємству бути гнучким до викликів у короткостроковому періоді, а оптимальний її рівень дозволить підприємству визначити резерви та свідчитиме не лише про наявність прибутку, але й про можливість його використання в майбутньому.

Для детальнішого аналізу прибутковості підприємства доцільно проводити факторний аналіз показників, зокрема рентабельності. Вихідними даними для аналізу впливу факторів першого рівня на зміну показників рентабельності продукції є факторні моделі, що відображають залежність відповідного результативного показника (показника рентабельності продукції) від відповідних факторів. Модель, що відображає взаємозв'язок першого з розглянутих вище показників рентабельності продукції (валової рентабельності продукції) та факторних показників першого рівня – чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (далі – ЧД) і собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (С), матиме вигляд :

$$P_{\text{пр}} = \frac{\text{ЧД} - \text{С}}{\text{ЧД}} \quad (1.1)$$

В умовах фінансової кризи, нестабільності ринкового середовища, погіршення показників діяльності важливу роль для підприємств відіграє прогнозування фінансового стану, за результатами якого можна говорити про результати діяльності в майбутньому, ухвалювати відповідні рішення щодо покращення діяльності. У процесі прогнозування фінансового стану здійснюються відбір і оцінка даних, його достовірність впливає на стабільність фінансового стану в майбутньому, якість ухвалених рішень. Водночас спостерігаються постійне загострення конкурентної боротьби, змінність

податкового законодавства, зростання інфляції, коливання цін на сировину та матеріали, тому постає потреба у прогнозуванні результатів діяльності підприємств, що є передумовою оцінки ефективності операційної діяльності.

Для кожного суб'єкта господарювання важливим є виробнича, збутова, постачальницька діяльність, яка забезпечує необхідний рівень платоспроможності, прибутковості, що, у свою чергу, впливає на рух грошових потоків. Тому необхідно провести діагностику фінансового стану, зокрема прибутковості підприємства, для визначення причин погіршення ефективності його діяльності й ухвалити правильні та дієві рішення у кризових умовах [21, с. 89–94].

Дослідження майбутніх змін фінансового стану підприємства та розроблення стратегічних заходів щодо його коригування є неодмінним чинником формування сучасної ринкової стратегії. За допомогою прогнозних показників підприємство матиме можливість планувати фінансовий розвиток, уникати значних прорахунків і пов'язаних із ними втрат, проводити оцінку доцільності майбутніх витрат, отримувати найбільшу вигоду від господарських відносин із покупцями, партнерами, постачальниками та банками. За відсутності прогнозних даних підприємство схильне до неправильних маневрів, що може призвести до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану або навіть до банкрутства. Окрім того, важливою складовою частиною процесу управління підприємством і його підрозділами в контексті виявлення можливостей і загроз, рівня його платоспроможності є саме прогнозування фінансових показників.

З огляду на це зростає потреба вивчення нових інструментів автоматизації аналізу та прогнозування, підвищення рівня кваліфікаційних навичок фінансових менеджерів і аналітиків, адже в умовах діджиталізації світу важливо не відставати від передових технологій і застосовувати міжнародний досвід управління ризиками бізнесу [22].

Для прогнозування прибутковості діяльності підприємства доцільно дотримуватися таких рекомендацій:

– у прогнозуванні варто розглядати й аналізувати всі можливі сценарії розвитку подій, а не лише найбільш імовірні значення обраного показника. Важливо проаналізувати значення, що матимуть місце за вкрай несприятливого та сприятливого стану зовнішньоекономічного середовища;

– якісна оцінка тенденцій майбутнього періоду потребує належного обсягу інформації про результати діяльності підприємства за минулі періоди. Це сприятиме підвищенню точності прогнозу;

– для збільшення точності прогнозу та зменшення похибки варто враховувати ймовірні майбутні зміни в зовнішньому середовищі функціонування підприємства й інші чинники, які впливатимуть на його діяльність і не можуть бути ним нівельовані. До таких чинників належать, наприклад, темпи інфляції, зміни в податковому та митному законодавстві, дії конкурентів, соціальні та геополітичні чинники тощо;

– прогнозування фінансових результатів не має бути обмежене лише отриманням кількісних значень, тому воно обов'язково має здійснюватися з подальшим проведенням перспективної фінансової діагностики [23].

Для розроблення прогнозу прибутковості важливим є правильний вибір методів і прийомів. Найбільш загальними групами методів, що використовуються в більшості наукової літератури, є:

- балансовий метод;
- методи експертних оцінок;
- метод часових рядів (рядів динаміки);
- економетричні моделі.

Якщо ж прогнозуються фінансові результати (прибутковість) у короткостроковому періоді, то доцільно використовувати адаптивні ситуаційні методи. Такі методи передбачають зміну коефіцієнтів побудованої моделі під час надходження нової інформації, тобто адаптацію моделей до нових даних. Саме такими властивостями володіють методи, засновані на експоненційному згладжуванні.

Варто зазначити, що для здійснення аналізу прибутковості підприємства застосовують різні методи, способи та прийоми. І найбільш поширеними є балансовий, коефіцієнтний, за допомогою рейтингів, комплексна інтегральна оцінка та багато інших.

З метою уникнення банкрутства того чи того підприємства розробляються різноманітні методики щодо прогнозування майбутнього його фінансового стану. Питання діагностики банкрутства підприємства стали досить актуальними в економічній науці. Така увага зумовлена тим, що банкрутство окремого суб'єкта господарювання порушує макроекономічну рівновагу, а тому запобігання йому дуже важливе на ринку економічних відносин. Аналіз можливого банкрутства можна здійснити за допомогою наявних підходів для оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Виділяють як основні чотири підходи:

- експертні методи;
- економіко-математичні методи;
- штучні інтелектуальні системи;
- методи оцінки фінансового стану [24, с. 40–45].

Нині існує декілька моделей оцінки фінансового стану підприємства та його прибутковості, більшість із яких ґрунтуються на даних експертних оцінок. Однак вони дещо суб'єктивні, а тому доцільно розраховувати та перевіряти отримані результати за допомогою інших методів і способів.

В умовах сьогодення стабільність фінансового стану підприємства зумовлена його грошовими потоками, фінансовими результатами, рентабельністю та кредитоспроможністю. Показники, які характеризують ділову й інвестиційну привабливість підприємства, залежать від обсягів ринків збуту продукції, його ділової репутації (іміджу), ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) та стабільності економічного зростання. Отже, об'єктивна необхідність подальшого розвитку теоретичних і методико-прикладних основ і практична значущість прогнозування прибутковості

підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану, і зумовили актуальність і доцільність теми дослідження [25, с. 480–486].

Для повноцінного аналізу прибутковості підприємства доцільно проводити факторний аналіз чистого прибутку, аби встановити фактори, які мають позитивний та негативний вплив на формування результативного показника найбільшим та найменшим чином.

Найбільш повно проаналізувати прибуток підприємства дає змогу 4-факторна мультиплікативна модель. Для побудови цієї моделі використовуються такі показники: – власний капітал підприємства;

- коефіцієнт оборотності активів;
- мультиплікатор власного капіталу;
- чиста рентабельність.

Модель залежності чистого прибутку від наведених вище факторів має такий вигляд (1.2) [9]:

$$\text{ЧП} = \text{ВК} \times \text{Коб}_A \times \text{Мк} \times \text{Рч} \quad (1.2)$$

де ЧП – чистий прибуток,

ВК – середньорічні залишки власного капіталу,

Коб_A – коефіцієнт оборотності активів,

Мк – мультиплікатор власного капіталу,

Рч – чиста рентабельність.

Коефіцієнт оборотності активів, показник, за яким оцінюється рівень ефективності використання активів підприємства, розраховується як відношення чистого доходу до загальної вартості активів за такою формулою (1.3) [9]:

$$\text{Коб}_A = \frac{\text{ЧД}}{A} \quad (1.3)$$

де ЧД – чистий дохід,

A – загальна вартість активів.

Мультиплікатор власного капіталу характеризує здатність власного капіталу створювати активи і є відношенням залишків активів (A) до

середньорічних залишків власного капіталу (ВК) підприємства, розраховується за формулою (1.4) [9]:

$$M_K = \frac{A}{BK} \quad (1.4)$$

Чиста рентабельність фінансово-господарської діяльності підприємства розраховується як відношення чистого прибутку до чистого доходу за формулою (1.5) [9]:

$$P_{\text{ч}} = \frac{\text{чп}}{\text{чд}} \quad (1.5)$$

Перераховані фактори можуть спричинити різний вплив на суму валового прибутку підприємства, як позитивний, так і негативний. Зв'язок між чинниками та результативним показником у наведеній моделі є функціональним, тому факторний аналіз чистого прибутку на її основі може проводитись за допомогою методу ланцюгових підстановок. Усі показники, які необхідні для проведення факторного аналізу чистого прибутку, узагальнюються в таблиці 1.2 [9].

Використовуючи модель (2), поетапно оцінюємо кількісний вплив кожного із чинників на зміну чистого прибутку. Спочатку визначається зміна чистого прибутку в результаті зміни величини власного капіталу за формулою (1.6) [9]:

$$\Delta \text{ЧП}_{BK} = (BK_3 - BK_{\text{п}}) \times \text{Коб}_A \times M_{K_{\text{п}}} \times P_{\text{ч}_{\text{п}}} \quad (1.6)$$

Далі аналізується зміна чистого прибутку в результаті зміни оборотності активів за формулою (1.7) [9]:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{Коб}_A} = BK_3 \times (\text{Коб}_{A_3} - \text{Коб}_{A_{\text{п}}}) \times M_{K_{\text{п}}} \times P_{\text{ч}_{\text{п}}} \quad (1.7)$$

Оцінюється зміна чистого прибутку в результаті зміни величини мультиплікатора власного капіталу за формулою (1.8) [9]:

$$\Delta \text{ЧП}_{M_K} = BK_3 \times \text{Коб}_{A_3} \times (M_{K_3} - M_{K_{\text{п}}}) \times P_{\text{ч}_{\text{п}}} \quad (1.8)$$

Таблиця 1.2 – Показники рентабельності підприємства

№ з/п	Показники	Тенденція	Характеристика	Зміст
1	2	3	4	5
ВИТРАТНІ ПОКАЗНИКИ				
1	Рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг)	збільшення	Розраховується як відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Показує скільки отримано прибутку з 1 грн. понесених витрат
2	Рентабельність операційної діяльності	збільшення	Розраховується як відношення фінансового результату від операційної діяльності до операційних витрат	Показує скільки отримано прибутку від операційної діяльності з 1 грн. операційних витрат
3	Рентабельність звичайної діяльності	збільшення	Розраховується як відношення фінансового результату від звичайної діяльності до витрат від звичайної діяльності	Показує скільки отримано прибутку від звичайної діяльності з 1 грн. звичайних витрат
4	Рентабельність господарської діяльності	збільшення	Розраховується як відношення загального фінансового результату від звичайної діяльності до витрат підприємства	Показує скільки отримано прибутку від господарської діяльності з 1 грн. загальних витрат
5	Коефіцієнт покриття виробничих витрат	збільшення	Розраховується як відношення чистого доходу до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	Показує на яку величину 1 грн. чистого доходу покриває виробничі витрати
6	Коефіцієнт окупності виробничих витрат	зменшення	Розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції до чистого доходу	Показує величину виробничих витрат, яка здійснюється для того, щоб отримати 1 грн. чистого доходу
РЕСУРСНІ ПОКАЗНИКИ				
7	Рентабельність підприємства	збільшення	Розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості активів підприємства	Показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. активів
8	Рентабельність власного капіталу	збільшення	Розраховується як відношення прибутку до оподаткування до середньорічної вартості власного капіталу	Показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. власного капіталу
9	Рентабельність залученого капіталу	збільшення	Розраховується як відношення прибутку до оподаткування до середньорічної вартості позикового капіталу	Показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. позикового капіталу

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4	5
10	Рентабельність перманентного капіталу	збільшення	Розраховується як відношення прибутку до оподаткування до середньорічної вартості власного капіталу та довгострокових зобов'язань	Показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. власного капіталу та довгострокових зобов'язань
11	Рентабельність необоротних активів (фондо-рентабельність)	збільшення	Розраховується як відношення прибутку до оподаткування до середньорічної вартості необоротних активів	Показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. необоротних активів
12	Рентабельність оборотних активів	збільшення	Розраховується як відношення прибутку до оподаткування до середньорічної вартості оборотних активів підприємства	Показує величину чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. оборотних активів
13	Рентабельність покриття активів	збільшення	Розраховується як відношення чистого доходу до середньорічної вартості активів підприємства	Показує на яку величину 1 грн. чистого доходу покриває активи підприємства
14	Рентабельність окупності активів	зменшення	Розраховується як відношення середньорічної вартості активів до чистого доходу	Показує величину активів, яка припадає на 1 грн. чистого доходу
15	Рентабельність покриття власного капіталу	збільшення	Розраховується як відношення чистого доходу до середньорічної вартості власного капіталу підприємства	Показує на яку величину 1 грн. чистого доходу покриває власний капітал
16	Рентабельність окупності власного капіталу	зменшення	Розраховується як відношення середньорічної вартості власного капіталу до чистого доходу	Показує величину власного капіталу, яка припадає на 1 грн. чистого доходу
ДОХОДНІ ПОКАЗНИКИ				
17	Валова рентабельність продажу	збільшення	Розраховується як відношення валового прибутку до чистого доходу	Показує розмір валового прибутку, що одержується з 1 грн. доходу від продажу продукції (товарів, робіт, послуг)
18	Чиста рентабельність продажу	збільшення	Розраховується як відношення чистого прибутку до чистого доходу	Показує розмір чистого прибутку з 1 грн. чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Продовження табл. 1.2

1	2	3	4	5
19	Рентабельність доходу від операційної діяльності	збільшення	Розраховується як відношення фінансового результату від операційної діяльності до доходів від операційної діяльності	Показує розмір прибутку з 1 грн. доходу від операційної діяльності

Потім визначається зміна чистого прибутку в результаті зміни величини чистої рентабельності за формулою (9) [9]:

$$\Delta \text{ЧП}_{\text{Рч}} = \text{ВК}_3 \times \text{Коб}_{\text{Аз}} \times \text{Мк}_3 \times (\text{Рч}_3 - \text{Рч}_\text{п}) \quad (9)$$

В підсумку оцінюється сукупний вплив чинників на зміну чистого прибутку в звітному періоді за формулою (10) [9]:

$$\Delta \text{ЧП} = \Delta \text{ЧП}_{\text{ВК}} + \Delta \text{ЧП}_{\text{КобА}} + \Delta \text{ЧП}_{\text{Мк}} + \Delta \text{ЧП}_{\text{Рч}} \quad (10)$$

Застосовуючи цю модель, можна чітко побачити, які фактори привели до збільшення (зменшення) величини прибутку, а також які з них спричинили найбільший вплив.

В результаті цього можна знайти шляхи збільшення чистого прибутку підприємства. У зв'язку з тим, що аналіз прибутку підприємства надає повне уявлення про ефективність його роботи, для визначення міри ефективності діяльності господарського суб'єкта оцінюють його показники рентабельності. Показник рентабельності характеризує ефективність роботи підприємства загалом, прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат та проводить просторовочасове зіставлення [9].

Показники рентабельності підприємства доцільно об'єднати у такі групи: рентабельність видів діяльності та витрат виробництва; рентабельність продажу; рентабельність капіталу та його складових. Оцінивши рентабельність підприємства за усіма вищеперерахованими показниками, можна зробити висновок про ефективність його діяльності, визначити слабкі та сильні сторони, мінімізувати витрати на найменш прибуткові частини діяльності, знайти ефективні шляхи.

Фінальним етапом аналізу прибутковості підприємства є визначення шляхів підвищення прибутку та рентабельності. Такого зростання можна досягати за рахунок збільшення обсягу продукції, що випускається та реалізується, залучення інвестицій для розвитку підприємства, використання інновацій у процесі виробничої діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що аналіз прибутковості підприємства можна проводити в три етапи: проаналізувати прибуток підприємства як абсолютного показника прибутковості; провести аналіз міри ефективності діяльності суб'єкта господарювання, тобто дослідити показники рентабельності; на основі досліджень виявити можливі резерви та шляхи збільшення прибутковості підприємства.

Застосування даних методів щодо оцінки встановлення впливу прибутковості буде проведено у розділі 2.2.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

2.1 Аналіз техніко-економічних показників діяльності та фінансового стану ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Публічне акціонерне товариство «АрселорМіттал Кривий Ріг» - найбільше металургійне підприємство в Україні та один із ключових гравців світової металургії. Компанія є частиною міжнародної корпорації ArcelorMittal, яка є світовим лідером у галузі виробництва сталі.

Основні види діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є видобуток залізної руди (кар'єри, дроблення, збагачення); металургійне виробництво: чавун, сталь (конвертерний спосіб), прокат (арматура, катанка, заготовки); виробництво коксу та допоміжні процеси.

Експортна діяльність (близько 80% продукції йде на зовнішні ринки – Європа, Близький Схід, Азія, Північна Африка).

Сучасними викликами, з якими стикається підприємство в останні роки, являються воєнні дії в Україні, зростання енергетичних тарифів та логістичних витрат, потреба у відновленні пошкоджених об'єктів (коксіві батареї, електростанції), висока конкуренція на світових ринках сталі.

При проведенні техніко-економічного аналізу діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» виконаємо наступні розрахунки та зробимо відповідні висновки (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 - Аналіз основних техніко-економічних показників господарської діяльності

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019 – 2023 роки

№ з/п	Показники	од. вим.	2019	2020	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення			Відносне відхилення		
								2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2023/ 2022
1	Обсяг виробництва і реалізації продукції	тис. т	4626	8561	8974	2379	1864	413	-6595	-515	4,82	-73,49	-21,65
2	Обсяг виробництва і реалізації продукції	тис. грн.	52526423	61935448	76532412	18794100	14146025	14596964	-57738312	-4648075	23,57	-75,44	-24,73
3	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	63272793	58 845530	74561304	55829 721	50635809	15715774	-18731583	-5193912	26,71	-25,12	-9,30
4	Повна собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	65964525	61053471	78 182 033	57677688	52348852	17128562	-20504345	-5328836	28,06	-26,23	-9,24
5	Витрати на 1 грн. продукції	коп.	105	96	71	131	125	-24,62	60,10	-6,54	-25,61	84,02	-4,97
6	Середньорічна вартість ОЗ	тис. грн.	259024940	49876784	51970777	35471092	18732461	2093993	-16499685	-16738631	4,20	-31,75	-47,19
7	Фондовіддача ОЗ	грн./грн	0,20	1,24	1,47	0,53	1,16	0,23	-0,94	0,63	18,55	-63,95	119,02
8	Фондомісткість	грн./грн	4,93	0,81	0,68	1,89	0,86	-0,13	1,21	-1,03	-16,05	177,94	-54,42
9	Фондоозброєність	тис. грн./ос.	12957	2557	2401	1866	1244	-155,87	-534,49	-622,71	-6,10	-22,26	-33,36
10	Середньооблікова чисельність працівників	осіб	19990	19504	21642	19000	15056	2138	-2642	-3944	10,96	-12,21	-20,76
11	Продуктивність праці	тис. грн./ос.	2627	3996	4450	1244	1182	454,00	-3205,42	-62,42	11,36	-72,03	-5,01
12	ФОП працівників	тис. грн.	520187	362774	469631	279300	344851	106857	-190331	65551	29,46	-40,53	23,47
13	Середньомісячна ЗП персоналу	тис. грн./ос.	21,7	18,6	21,7	14,5	19,1	3,10	-7,20	4,60	16,67	-33,18	31,72
14	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	62423831	63496684	109303155	43818410	42 278 038	45806471	-65484745	-1540372	72,14	-59,91	-3,52
15	Валовий прибуток	тис. грн.	-848962	4651154	34741851	-12011311	-8787274	45806471	-65484745	3224037	646,95	-134,57	-26,84
16	Фінансовий результат від операційної діяльності	тис. грн.	-2744129	2066296	31036335	-14060397	-10261777	28970039	-45096732	3798620	1402,03	-145,30	-27,02
17	Фінансовий результат до оподаткування	тис. грн.	-2700783	847674	30688796	-51360445	-11721749	29841122	-82049241	39638696	3520,35	-267,36	-77,18
18	Чистий фінансовий результат	тис. грн.	-2263623	740902	25216068	-49009104	-11811030	24475166	-74225172	37198074	3303,43	-294,36	-75,90
19	Загальна рентабельність виробництва	%	1,21	3,35	39,39	-20,54	0,82	36,05	-59,93	21,36	1075,82	-152,15	-103,98
20	Рентабельність одиниці продукції	%	-1,34	7,90	46,60	-21,51	-16,51	38,69	-68,11	5,01	489,51	-146,17	-23,28
21	Рентабельність продажів	%	-1,36	7,33	31,78	-27,41	-21,00	24,46	-59,20	6,41	333,56	-186,25	-23,39

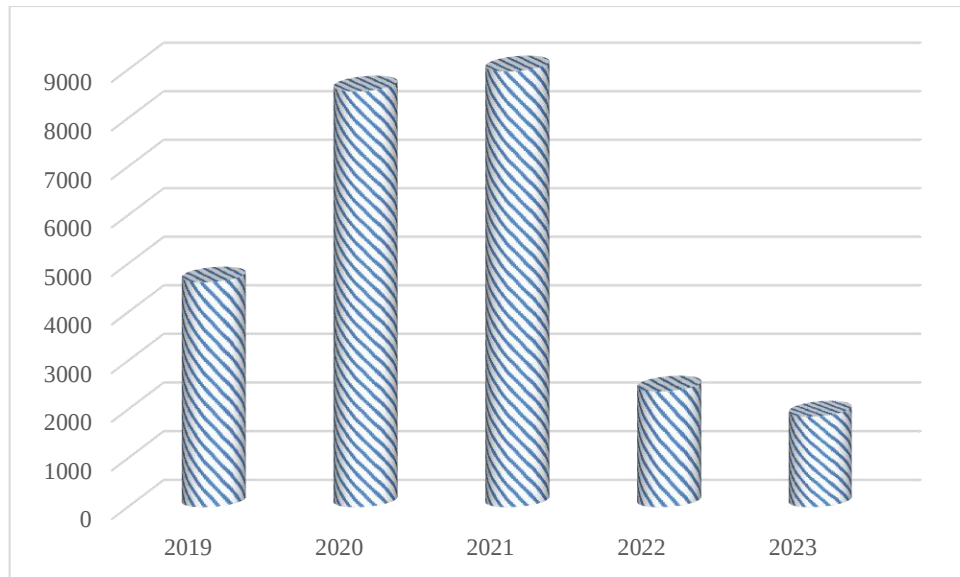

Рис. 2.1 – Динаміка обсягу виробництва та реалізації продукції за 2019-2023 рр., тис. т

Аналізуючи рис. 2.1 можемо сказати, що у 2019 р. обсяги виробництва та реалізації продукції в натуральних одиницях збільшилися лише на 0,96%. У 2020-2021рр., можемо спостерігати поступове зростання показників, а у 2022 р., порівняно з 2021 р., ці показники зменшилися на 73,49%, що пов'язано з повномасштабним вторгненням Росії на територію України, в наслідок чого спостерігається зменшення чисельності працюючих через виїзди за кордон та мобілізацію. В 2023 р. спостерігається значне зменшення обсягів виробництва та реалізації, що також пов'язано із воєнними діями.

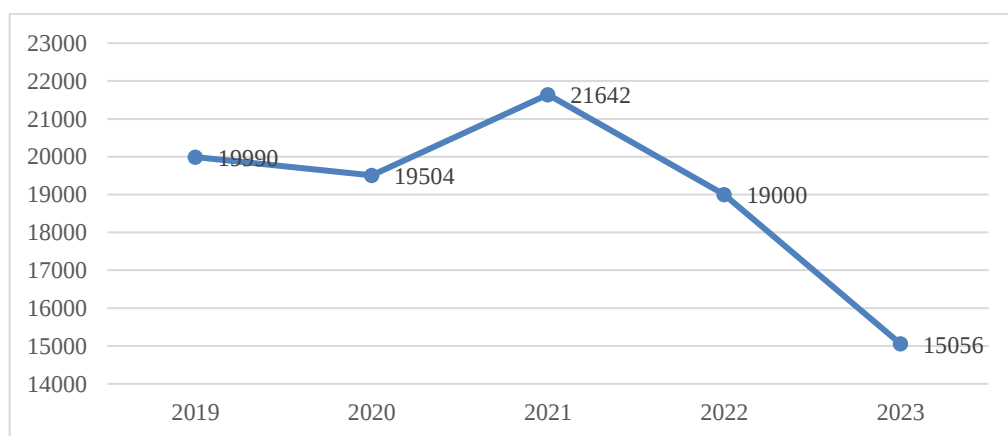

Рис. 2.2 – Динаміка чисельності працівників на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019 – 2023 роки

На рисунку 2.4 представлено динаміку середньооблікової чисельності працівників підприємства. У 2019–2020 роках спостерігалось зниження цього показника. У 2021 році, порівняно з 2020 роком, відбулося зростання середньооблікової чисельності працівників на 10,96%. Проте вже у 2022 році чисельність зменшилася на 12,21%, а у 2023 році — ще на 20,76%. Така тенденція обумовлена складною політичною ситуацією в країні, що вплинула на функціонування підприємств та ринок праці загалом.

Рис. 2.3 – Динаміка середньомісячної зарплати та продуктивності праці за 2019-2023 рр.

Зміна середньої заробітної плати та продуктивності праці у динаміці має відображати як внутрішні процеси на підприємстві (ефективність управління персоналом, мотиваційну політику, технічне оснащення), так і зовнішні фактори, зокрема рівень інфляції, зміну податкового навантаження, економічну та політичну ситуацію в країні. Аналіз динаміки цих показників дозволяє оцінити реальний стан справ на підприємстві. Аналізуючи рис. 2.3 можна стверджувати, що на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019-2023 рр. зростання продуктивності праці за умови стабільного або зростаючого рівня оплати праці свідчить про позитивні зрушення в організації виробничих процесів, тоді як у 2021 році спостерігається розрив між заробітною платою та продуктивністю, що сигналізує про неефективне використання трудових ресурсів.

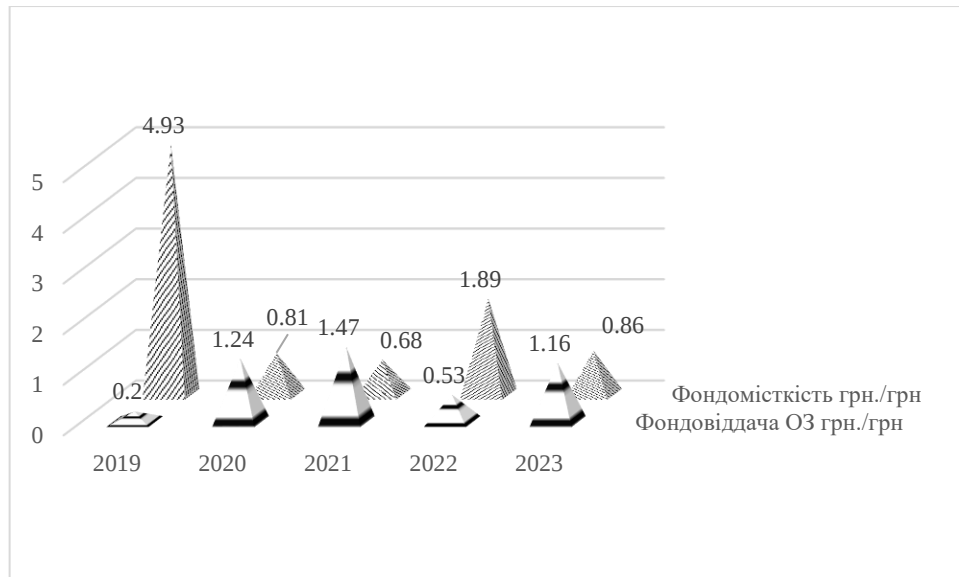

Рис. 2.4 – Динамічні зміни показників ефективності використання основних засобів ПАТ «АМКР» за 2019-2023 рр.

На основі аналізу показників фондовіддачі та фондомісткості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» можна зробити висновок, що у 2018-2021 роках спостерігалася позитивна динаміка: зростання фондовіддачі та зниження фондомісткості свідчили про ефективніше використання основних засобів. Однак у 2022 році ситуація суттєво погіршилася – фондовіддача зменшилася, а фондомісткість значно зросла, що характеризує зниження продуктивності використання основних фондів. У 2023 році відбулося суттєве покращення: фондовіддача зросла більш ніж удвічі порівняно з попереднім роком, а фондомісткість, навпаки, скоротилася у два рази, що свідчить про зростання ефективності використання основних засобів підприємством.

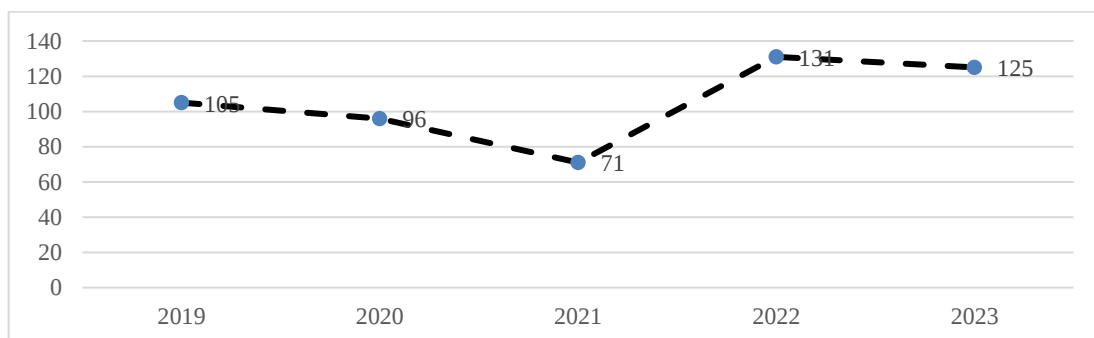

Рис. 2.5 – Часова трансформація питомого показника витрат за 2019-2023 рр.

На рисунку 2.5 відображено зміну рівня витрат на 1 грн продукції у динаміці. У 2019 році, порівняно з 2018 роком, спостерігається зростання цього показника. Упродовж 2020-2021 років ситуація покращилася: зокрема, у 2021 році витрати на 1 грн продукції знизилися на 25,61%, що є позитивною тенденцією. Проте у 2022 році показник різко зріс на 84,03%, що зумовлено суттєвим підвищенням витрат на виробництво. У 2023 році відбулося незначне зниження – на 4,97%, що пояснюється скороченням обсягів виробництва.

Отже, на основі аналізу техніко-економічних показників та показників рентабельності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» можна зробити висновок, що впродовж досліджуваного періоду спостерігалися істотні коливання. У 2019 році, порівняно з 2018-м, показники знизилися, що відображалося в низькому рівні рентабельності. У 2020 році ситуація дещо покращилася, а в 2021 році динаміка залишалася позитивною – підприємство демонструвало подальше зростання ефективності. Однак у 2022 році відбулося різке падіння показників, що було наслідком загальноекономічної та політичної кризи в країні. У 2023 році намітилася позитивна тенденція: показники почали зростати, що може свідчити про поступову адаптацію підприємства до нових складних умов господарювання.

Після аналізу техніко-економічних показників перейдемо до дослідження фінансового стану підприємства.

З метою оцінки ліквідності підприємства згрупуємо активи та пасиви і визначимо платіжний залишок або його нестачу (табл. 2.2). Такий підхід до групування активів і пасивів забезпечує можливість визначити фінансову рівновагу підприємства та оцінити його здатність своєчасно покривати зобов'язання.

Таблиця 2.2 – Групування активів і пасивів підприємства

№ з/п	Групи активів	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Групи зобов'язань	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	A1	2010600	1012678	867691	1374859	954053	523938	П1	15128805	26639923	18219624	21889735	18423468	24705643
2	A2	24684899	25501033	21637895	29631913	14401960	9839064	П2	0	0	0	0	0	0
3	Aз	12587963	10259740	7 540 212	14606757	14347406	11338439	П3	8054662	10168743	9604586	7359240	6046354	6398562
4	A4	58390905	60662957	58303758	60187446	22979342	25330277	П4	74490900	60627742	60879286	76552000	28212939	16016794
Баланс		97674367	97436408	88349556	105800975	52682761	47031718	х	97 674 367	97 436 408	88349556	105800975	52682761	47120999

Платіжний надлишок або нестача					
2018	2019	2020	2021	2022	2023
-13118205	-25 627 245	-17 351 933	-20 514 876	-17 469 415	-24 181 705
24684899	25501033	21637895	29631913	14401960	9839064
4533301	90 997	-2 064 374	7 247 517	8 301 052	4 939 877
-16099995	35 215	-2 575 528	-16 364 554	-5 233 597	9 313 483

Оцінка ліквідності підприємства забезпечує розуміння його платоспроможності та ефективності управління оборотними активами (рис. 2.6).

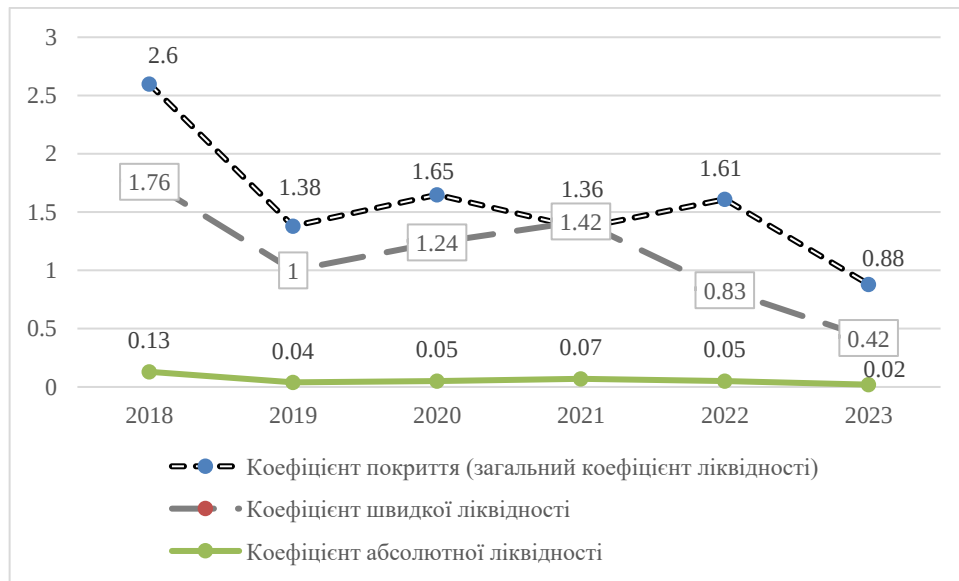

Рис. 2.6 – Тенденції зміни показників ліквідності ПАТ «АМКР»

Як видно з рис. 2.6, у 2018 році коефіцієнт покриття перебував у межах нормативного значення і становив 2,6. Протягом 2018-2023 рр. його рівень залишався нижчим за нормативний, що свідчить про нестачу оборотних активів у підприємства для повного покриття поточних зобов'язань.

У 2018-2021 рр. коефіцієнт швидкої ліквідності відповідав нормативним значенням, однак у 2022 році відбулося його зниження до рівня нижче норми, як і у 2023 році. Це вказує на зменшення здатності підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями за рахунок очікуваних надходжень від реалізації продукції, виконаних робіт чи наданих послуг.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом усього досліджуваного періоду залишався нижчим за загальноприйняту норму. Однак для підприємств реального сектору економіки нормативне значення цього показника становить 0,05-0,1, тому рівень у 2018–2021 роках можна вважати допустимим. У 2023 році показник ще більше знизився, що свідчить про погіршення здатності підприємства покривати зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.

Аналіз ділової активності надає змогу оцінити ефективність використання ресурсів підприємства, визначити швидкість обігу активів, виявити резерви

підвищення продуктивності та зробити висновки щодо фінансової стабільності і перспектив розвитку підприємства. Перейдемо до розрахунку показників (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Розрахунок індикаторів ділової активності

№ з/п	Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023-2018	
								+/-	%
1	Коефіцієнт оборотності активів	0,73	0,64	0,68	1,13	0,55	0,84	0,11	15,07
2	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,86	1,05	1,9	2,89	1,16	1,63	-0,23	-12,37
3	Коефіцієнт оборотності запасів	6,33	5,55	7,3	9,97	3,07	3,37	-2,96	-46,76
4	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,97	0,92	1,05	1,59	0,84	1,89	0,92	94,85
5	Коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках (дебіторської заборгованості)	2,85	2,47	3,08	4,92	2,67	3,45	0,6	21,05
6	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,22	2,99	2,84	5,5	2,17	1,94	-2,28	-54,03
7	Коефіцієнт завантаженості активів	1,37	1,56	1,46	0,89	1,81	1,19	-0,18	-13,14
8	Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	0,54	0,61	0,53	0,35	0,86	0,61	0,07	12,96
9	Коефіцієнт завантаженості власного капіталу	1,03	1,08	0,96	0,63	1,2	0,53	-0,5	-48,54

Аналіз коефіцієнта оборотності активів показав зростання у період з 2018 по 2020 рік. У 2021 році цей показник збільшився на 64,82%, тоді як у 2022 році зазнав зниження на 50,89%. У 2023 році відбулося повторне зростання на 52,61%.

Порівняно з 2018 роком, у 2019 році коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився на 43,56%. Протягом 2020-2021 років спостерігалось поступове підвищення цього показника, однак у 2022 році він знизився на 59,73%, що

свідчить про зменшення доходів, отриманих з кожної гривні активів. У 2023 році коефіцієнт знову зріс на 40,36%.

Коефіцієнт оборотності запасів демонстрував коливання протягом усього досліджуваного періоду: у 2021 році він зріс на 36,46%, у 2022 році впав на 69,17%, а в 2023 році знову збільшився на 9,65%.

У 2019 році порівняно з 2018 роком спостерігалось зниження коефіцієнтів оборотності власного капіталу та дебіторської заборгованості на 5,02% та 13,44% відповідно. У 2020 році ці показники зазнали зростання на 13,64% та 24,63%, а в 2021 році їх приріст склав 51,43% та 59,74% відповідно. Проте у 2022 році відбулося значне зниження коефіцієнтів на 47,17% та 45,73% відповідно. У 2023 році спостерігалось суттєве зростання цих показників – на 125,28% для оборотності власного капіталу та на 29,32% для оборотності дебіторської заборгованості.

Аналіз коефіцієнтів завантаження активів, оборотних активів та власного капіталу показав, що у 2019 році ці показники збільшилися порівняно з 2018 роком. У 2020 році спостерігалось їхнє середнє зниження приблизно на 10%. Протягом 2021 року відбулося зростання коефіцієнтів на 35%, а у 2022 році – більш ніж удвічі. У 2023 році, у порівнянні з попереднім роком, зазначені показники знизилися: коефіцієнт завантаження активів – на 34,18%, завантаження оборотних активів – на 25,58%, а завантаження власного капіталу – на 55,96%. Такі зміни свідчать про підвищення ефективності використання активів підприємства.

Тривалість циклу обороту активів є одним із ключових показників, що характеризують ефективність використання ресурсів підприємства. Аналіз цього показника дає змогу оцінити швидкість перетворення активів у грошові кошти, виявити потенційні затримки в обігу, які можуть свідчити про неефективне управління запасами, дебіторською заборгованістю або процесом реалізації продукції. Крім того, вивчення динаміки тривалості обороту активів упродовж кількох періодів дозволяє встановити тенденції змін в оперативній діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення оборотності,

зниження тривалості фінансового циклу і, відповідно, покращення фінансової стабільності підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – аналіз тривалості обороту активів

№ з/п	Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення 2023-2018	
								+/-	%
1	Період обороту активів	495	563	527	320	651	429	-66	-13,33
2	Період обороту дебіторської заборгованості (К1)	126	146	117	73	135	104	-22	-17,46
3	Період обороту запасів (К2)	57	65	49	36	117	107	50	87,72
4	Період обороту кредиторської заборгованості (К3)	85	120	127	65	166	185	100	117,65
5	Фінансовий цикл	98	90	40	44	86	26	-72	-73,47

Упродовж досліджуваного періоду тривалість обороту активів перевищувала 265 днів. Така ситуація, ймовірно, зумовлена затримками в реалізації продукції, що можуть бути спричинені нестабільною політичною ситуацією в країні.

Аналіз показника тривалості фінансового циклу свідчить про його поступове скорочення у 2018-2020 роках, подальше зростання у 2021-2022 роках, а також про істотне зниження у 2023 році. Основними факторами таких змін є поступове зростання дебіторської заборгованості поряд зі зменшенням обсягів кредиторської заборгованості.

У динаміці за період 2018–2023 років проаналізуємо тип фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка типу фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» у 2018–2023 роках

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Нв	16 099 995	16099499	12 180 114	16 364 554	5 233 597	-9 313 483
Нд	24 154 657	24168586	21 784 700	23 723 794	11 279 951	-2 914 921
Нз	39 283 462	39286694	39 650 384	45 613 529	29 703 419	21 701 441
Зв	12 414 142	12415012	7 438 127	14 495 239	14 021 719	10 842 192
(+- Нв)	3 685 853	3 684 487	4 741 987	1 869 315	-8 788 122	-20 155 675
(+-Нд)	11 740 515	11 753 574	14 346 573	9 228 555	-2 741 768	-13 757 113
(+-Нз)	26 869 320	26 871 682	32 212 257	31 118 290	15 681 700	10 859 249
Тип фінансової стійкості						
	Абс.	Абс.	Абс.	Абс.	Абс.	Нестабільний фінансовий стан

Згідно з даними таблиці 2.7, у період з 2018 по 2022 рік ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» перебувало в умовах абсолютної фінансової стійкості. Проте у 2023 році спостерігається перехід до нестабільного фінансового стану, що свідчить про недостатність власного оборотного капіталу для повного покриття виробничих запасів підприємства.

З метою більш глибокої оцінки фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» здійснимо комплексний аналіз, використовуючи дані фінансової звітності за 2018-2023 роки на основі розрахунку відносних показників фінансової стійкості (табл. 2.8).

Упродовж 2018-2022 років більшість показників фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» перебувала в межах нормативних значень. Водночас, за підсумками 2023 року спостерігається істотне погіршення рівня фінансової стійкості підприємства, що зумовлено кризовою ситуацією в країні, спричиненою військовими діями.

Таблиця 2.8. – Комплекс фінансових індикаторів фінансової стійкості ПАТ «АМКР»

№ з/п	Показники	Норм. Знач.	2019	2020	2021	2022	2023	Відносне відхилення, 2023-2019
1	Коефіцієнт автономії	>0,5	0,762	0,691	0,724	0,536	0,341	-55,25
2	Коефіцієнт фінансової залежності	<2,0	1,312	1,451	1,382	1,867	2,936	123,78
3	Маневреність робочого капіталу	за планом	0,88	0,61	0,62	1,24	-3,72	-522,73
4	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	>0,5	0,317	0,2	0,31	0,4	-0,182	-157,41
5	Коефіцієнт фінансової стійкості	>1	3,212	2,22	2,62	1,153	0,516	-83,94
6	Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу	-	0,312	0,45	0,38	0,867	1,936	520,51
7	Коефіцієнт стійкості фінансування	0,8-0,9	0,85	0,79	0,79	0,65	0,477	-43,88
8	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,16	0,31	0,28	0,464	0,659	311,88
9	Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів	<1	0,14	0,16	0,12	0,263	0,253	80,71
10	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	-	0,098	0,14	0,1	0,176	0,285	190,82
11	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	>0,1	0,55	0,09	0,36	0,176	-0,429	-178,00
12	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	<0,2	0,05	0,35	0,252	0,247	0,206	312,00
13	Коефіцієнт поточних зобов'язань	>0,5	0,95	0,65	0,748	0,753	0,794	-16,42
14	Коефіцієнт страхування бізнесу	>0,2	0,005	0,0066	0,0055	0,011	0,012	140,00
15	Коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом	>0,2	1,947	1,638	1,637	0,804	-0,269	-113,82

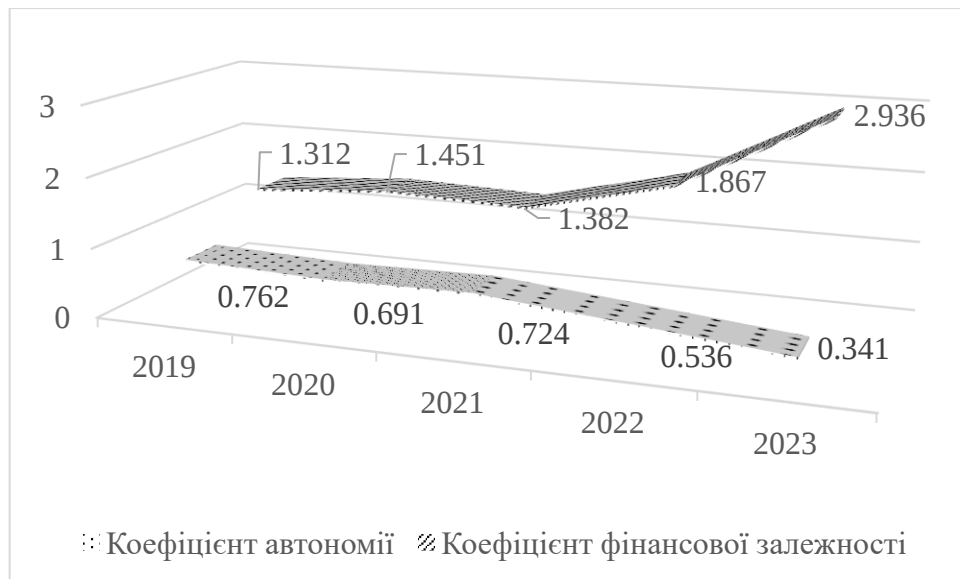

Рис. 2.7 – Динамічні зміни показників фінансової стійкості ПАТ «АМКР»

Коефіцієнт автономії протягом аналізованого періоду залишався в межах нормативних значень. У 2021 році, порівняно з 2020 роком, показник зріс на 5%, що свідчить про покращення структури капіталу. Проте у 2022 році він знизився на 25,99% відносно попереднього року, а у 2023 році продовжив тенденцію до зниження, вийшовши за межі нормативного діапазону. Це вказує на посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

У свою чергу, коефіцієнт фінансової залежності у 2021 році зменшився на 4,86% порівняно з 2020 роком, що свідчить про позитивні зрушення у напрямі зниження частки позикового капіталу. Однак у 2022 році показник зріс на 35,11%, а у 2023 році — ще на 57,28%, що свідчить про суттєве зростання питомої ваги зобов'язань у структурі джерел фінансування та, відповідно, про втрату підприємством фінансової незалежності.

Значення коефіцієнта співвідношення позикового і власного капіталу демонструвало суттєві коливання протягом досліджуваного періоду. Зокрема, у 2021 році спостерігалось його зниження на 15,32% порівняно з 2020 роком, що можна розцінювати як позитивну динаміку в напрямі зменшення фінансової залежності. Однак у 2022 році показник різко зріс – на 127% у порівнянні з попереднім роком, а у 2023 році – ще на 123,34%. Така динаміка свідчить про значне зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування,

зокрема інвесторів і кредиторів, що негативно впливає на фінансову стійкість суб'єкта господарювання.

Коефіцієнт стійкості фінансування впродовж 2018–2022 років демонстрував тенденцію до поступового зниження. У 2022 році його значення становило 0,650, що вже є нижчим за нормативне (критичне значення — 0,75). У 2023 році показник знизився ще на 26,68%, до рівня 0,477, що свідчить про недостатню частку стабільних джерел у структурі фінансування підприємства. Це може вказувати на високий ризик фінансової нестабільності та зниження здатності компанії самостійно забезпечувати свою діяльність без залучення зовнішнього капіталу.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що на поточний момент компанія перебуває у кризовому стані. Про це свідчать незадовільні значення більшості ключових фінансових показників, зокрема фінансової стійкості, оборотності, поточної ліквідності. Запропоновані рекомендації спрямовані на покращення фінансового становища компанії «АрселорМіттал Кривий Ріг» та подолання виявлених проблем.

2.2 Оцінювання прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Актуальність оцінювання прибутковості підприємства полягає в її ключовому значенні для забезпечення сталого розвитку, ефективного управління ресурсами та прийняття стратегічних управлінських рішень. Прибутковість є одним із основних індикаторів фінансової результативності підприємства, що відображає його здатність генерувати прибуток на вкладені ресурси.

У сучасних умовах нестабільного економічного середовища, зростання конкуренції та впливу зовнішніх ризиків, оцінювання прибутковості дозволяє виявити сильні та слабкі сторони в господарській діяльності; оцінити ефективність використання активів, капіталу й витрат; сформулювати обґрунтовані

управлінські рішення щодо оптимізації виробничих і фінансових процесів; забезпечити інвестиційну привабливість підприємства; здійснювати контроль за досягненням фінансових цілей.

Таким чином, регулярне й всебічне оцінювання прибутковості є необхідною умовою для підтримки конкурентоспроможності підприємства, адаптації до змін ринкового середовища та забезпечення його довгострокової фінансової стабільності.

Проведемо аналіз прибутковості на ПАТ «АМКР» за 2016 – 2020 рр. у таблиці 2.5.

Динаміку собівартості та чистого доходу від реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) можна переглянути на рисунках 2.3 і 2.7 відповідно.

Сукупний дохід з 2017 – 2018 рр. мав зростаючий напрям у складі 83,60%. Але з 2019 – 2020 рр. даний показник знизився на 67,46% і 91,77% відповідно. Загалом сукупний дохід за аналізований період має спадну тенденцію – 90,97%, що веде за собою негативні наслідки.

Інші фінансові доходи у 2017 р. знизилася на 54,03%, а у 2018 р. бачимо приріст показника на 10,48%. Станом на 2020 р. дане значення становить 22373 тис. грн.

Інші операційні доходи за 2016 – 2020 рр. знизились на 32,68%. Це відображає негативні наслідки.

Таблиця 2.9 - Оцінювання прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019 – 2023 рр.

№	Показник	Одиниці виміру	Роки					Відносне відхилення	
			2019	2020	2021	2022	2023	2023/ 2022	2023/ 2019
1	2	3	4	5	6	7	8	12	13
1	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис.грн.	63503128	58845530	74561304	55829721	50635809	-9,30	-20,26
2	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис.грн.	62409226	63496684	109303155	43818410	42478038	-3,06	-31,94
3	Інші фінансові доходи	тис.грн.	572180	22373	195131	25141	48123	91,41	-91,59
4	Інші операційні доходи	тис.грн.	1021585	324998	521083	596185	429403	-27,97	-57,97
5	Валовий прибуток (збиток)	тис.грн.	-1093902	4651154	34741851	-12011311	-8787274	-26,84	703,30
6	Чистий прибуток (збиток) до оподаткування	тис.грн.	-2703282	847674	30688796	-51360445	-11721749	-77,18	333,61
7	Чистий прибуток (збиток)	тис.грн.	-2265232	740902	25216068	-49009104	-11811030	-75,90	421,40
8	Рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг)	%	-3,57	1,26	33,82	-87,78	-23,33	-73,43	553,90
9	Рентабельність підприємства	%	63,98	71,87	103,31	83,17	90,32	8,59	41,17

У 2019 році ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» мало негативне значення валового прибутку. Упродовж 2020-2021 рр. спостерігалось суттєве зростання цього показника, що свідчить про покращення виробничо-господарської діяльності підприємства. Проте у 2022-2023 рр. компанія зазнала валового збитку.

У цілому, за період 2019–2023 років валовий прибуток підприємства скоротився в 7,03 разів що свідчить про наявність проблем у забезпеченні сталого прибуткового зростання. Це вимагає від керівництва підвищення ефективності використання ресурсів та активів з метою досягнення стабільної прибутковості в майбутньому.

Щодо чистого прибутку до оподаткування, то в 2020 році його зростання становило 67,3% у порівнянні з 2019 роком, а в 2021 році – зростання в 33 рази порівняно з 2020 роком. Однак у 2022 році підприємство зафіксувало чистий збиток до оподаткування в обсязі 51360445 тис. грн. У 2023 році ситуація дещо погіршилася та підприємство отримало збиток у розмірі 11721749 тис. грн.

Загалом за п'ятирічний період 2019-2023 років чистий прибуток до оподаткування знизився в 33 рази, що вказує на необхідність переоцінки стратегічних підходів до фінансового управління та підвищення операційної ефективності.

Проаналізувавши прибутковість діяльності ПАТ «АМКР» можемо зробити висновок.

У порівнянні з 2019 роком, коли фінансова результативність підприємства перебувала в критичному стані, у 2023 році теж спостерігається відновлення виробничо-господарської діяльності. Це негативно вплинуло на зміцнення конкурентоспроможності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» на ринку, а також не забезпечило можливість часткового погашення кредиторської заборгованості. Відповідно, знизився рівень задоволеності споживачів, яким підприємство реалізує продукцію або надає послуги.

На основі результатів проведеного дослідження техніко-економічних показників ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та оцінки ефективності розподілу

ресурсної бази підприємства встановлено, що ключовим чинником, який визначально впливає на динаміку прибутковості господарської діяльності, є рівень собівартості реалізованої продукції. У зв'язку з цим, для обґрунтування заходів щодо її оптимізації доцільно здійснити факторний аналіз її структури та основних показників, що відображають ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства.

Наступним етапом аналізу є факторний аналіз прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за аналізований період 2019 – 2023 рр.

Таблиця 2.10 – Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2019–2023 роки

№	Показник	Одиниці виміру	Роки				
			2019	2020	2021	2022	2023
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ЧД)	тис. грн.	62409226	63496684	109303155	43818410	42478038
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (С)	тис. грн.	63503128	58845530	74561304	55829721	50635809
3	Валовий прибуток (збиток) (ВП)	тис. грн.	-1093902	4651154	34741851	-12011311	-8787274

Вплив зміни обсягу реалізації розрахуємо за допомогою формули:

$$\Delta ВП_{op} = ВП_0 \times \left(\frac{C_1}{C_0} - 1 \right) \quad (2.1)$$

Звідси:

$$\Delta ВП_{op \ 2019р.} = -69073,88 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta ВП_{op \ 2020р.} = 907851,37 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta ВП_{op \ 2021р.} = 320930,23 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta ВП_{op \ 2022р.} = -2145181,37 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta ВП_{op \ 2023р.} = -80231,57 \text{ тис. грн}$$

Влив зміни структури й асортименту реалізованої продукції формула буде мати вигляд:

$$\Delta ВП_{стр} = ВП_0 \times \left(\frac{ЧД_1}{ЧД_0} - \frac{C_1}{C_0} \right) \quad (2.2)$$

Звідси:

$$\begin{aligned} \Delta ВП_{стр\ 2019р.} &= -93174,4 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{стр\ 2020 р.} &= 349883,54 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{стр\ 2021 р.} &= 579357,80 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{стр\ 2022 р.} &= -3231015,95 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{стр\ 2023 р.} &= -99292,42 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Вплив рівня витрат на 1 гривню реалізованої продукції проводиться за формулою:

$$\Delta ВП_{РВ} = ЧД_1 \times \left(\frac{C_0}{ЧД_0} - \frac{C_1}{ЧД_1} \right) \quad (2.3)$$

Звідси:

$$\begin{aligned} \Delta ВП_{РВ\ 2019р.} &= 3754706,68 \text{ тис. грн} & \Delta ВП_{РВ\ 2020 р.} &= 3328874,09 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{РВ\ 2021 р.} &= 3405084,43 \text{ тис. грн} & \Delta ВП_{РВ\ 2022 р.} &= -13295336,42 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{РВ\ 2023р.} &= 5764116,84 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Загальна зміна валового прибутку становить:

$$\begin{aligned} \Delta ВП_{РВ\ 2019 р.} &= 63916955 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{РВ\ 2020 р.} &= 94586609 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{РВ\ 2021 р.} &= 3663512 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{РВ\ 2022р.} &= -14381171 \text{ тис. грн} \\ \Delta ВП_{РВ\ 2023р.} &= 5745056 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

У 2019 р. зниженням валового прибутку на 108,23% було зумовлено збільшенням обсягу реалізації на 2145181,37 тис. грн та зменшення собівартості на -3231015,95 тис. грн, а також підвищення витрат на 1 гривню реалізованої продукції на 13295336,42 тис. грн.

Підвищення валового прибутку у 2020 р. на 123,52% спостерігається за рахунок приросту обсягу реалізації на 80231,57 тис. грн, скорочення собівартості реалізованої продукції на 99292,42 тис. грн та збільшення витрат на 1 гривню реалізованої продукції на 5764116,84 тис. грн.

Діяльність підприємства розглянемо на основі взаємодії різноспрямованих факторів економічних, соціальних, організаційних, технічних та технологічних напрямків. Кожен з факторів, який оказує вплив на результат діяльності підприємства, складається з декількох елементів, які можуть бути самостійним фактором, який впливає на підсумковий стан діяльності. Важливим є вибір таких факторів, які мають прямий зв'язок з прибутком та характерні ефективному використанню. Найбільш впливові фактори зведено до таблиці 2.11.

Результати розрахунків занесемо до аналітичних таблиць.

Таблиця 2.11 - Вихідні дані для аналізу впливу обсягу реалізації продукції на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позначення	2019	2020	2021	2022	2023
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	-2265232	740902	25216068	-49009104	-11811030
Обсяг реалізації продукції, тис. грн	x ₁	52526423	61935448	76532412	18794100	14146025
Коефіцієнт кореляції	r	0,6833				

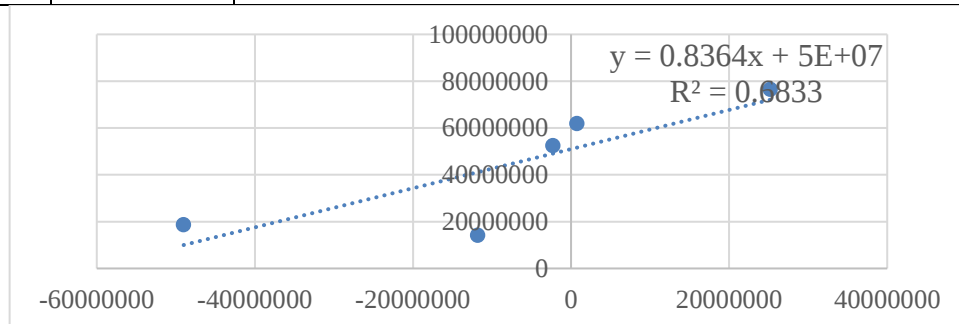

Рис. 2.8 – Залежність чистого прибутку від обсягу реалізації

Зв'язок чистого прибутку та обсягу реалізації продукції полягає в тому, що зі зменшенням обсягів реалізації скорочується рівень прибутку (0,683).

Таблиця 2.12 - Вихідні дані для проведення факторного аналізу чистого прибутку (збитку)

ПАТ «АрселорМітал Кривий Ріг» за 2019-2023 роки

Показники	Позначення	Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
Чистий прибуток (збиток) тис. грн	у	-3,5671188	1,2590625	33,8192422	-87,783179	-23,325449
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	х1	52526423	61935448	76532412	18794100	14146025
Чисельність ПВП, осіб	х2	19990	19504	21642	19000	15056
Продуктивність праці на 1 працюючого, тис.грн/ос.	х3	2627	3996	4450	1244	1182
Фондовіддача грн./грн	х4	0,2	1,24	1,47	0,53	1,16
Фондомісткість, грн./грн	х5	4,93	0,81	0,68	1,89	0,86
Фондоозброєність, тис. грн./ос.	х6	12957	2557	2401	1866	1244
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	х7	63272793	58 845 530	74561304	55 829 721	50635809
Фінансовий результат від операційної діяльності	х8	-2744129	2066296	31036335	-14060397	-10261777
Фінансовий результат до оподаткування	х9	-2700783	847674	30688796	-51360445	-11721749
Загальна рентабельність виробництва	х10	1,21	3,35	39,39	-20,54	0,82

Зведемо розраховані коефіцієнти кореляції в таблицю 2.13.

Таблиця 2.13 - Значення коефіцієнту кореляції між чистим прибутком та факторами

Фактор	Позначення	Коефіцієнт кореляції, r
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	x1	0,6833
Чисельність ПВП, осіб	x2	0,1841
Продуктивність праці на 1 працюючого, тис. грн/ос.	x3	0,6788
Фондовіддача грн./грн	x4	0,3112
Фондомісткість, грн./грн	x5	0,21
Фондоозброєність, тис. грн./ос.	x6	0,0245
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	x7	0,163
Фінансовий результат від операційної діяльності	x8	0,6729
Фінансовий результат до оподаткування	x9	0,9977
Загальна рентабельність виробництва	x10	0,8663

Отже, проведений факторний аналіз свідчить про те, що найбільший вплив на результативний показник здійснює обсяг реалізованої продукції, фінансовий результат до оподаткування та загальна рентабельність виробництва.

Інші фактори включати не будемо, оскільки їх кореляція з результативним показником більш низька. Також для кращого розуміння аналізу, зобразимо графічно залежності розраховані вище.

$$\text{ЧП} = f(Q, \text{ФРопод}, R_{\text{вир}}) \quad (2.4)$$

Практика дає можливість виникнення випадків, які пов'язують між собою фактори та відображаються лінійною залежністю. Це визначення має назву - мультиколінеарність.

Задля уникнення такої ситуації визначимо існування мультиколінеарності між факторами моделі. Аналіз проведемо за допомогою алгоритму Фаррара- Глобера. Дані для розрахунку наведемо в таблиці 2.14.

Зобразимо кореляційну матрицю, де елементи є парними коефіцієнтами кореляції, кількісні значення яких показують взаємозв'язок залежних змінних.

Таблиця 2.14 – Вихідні дані для дослідження мультиколінеарності

Рік	Чистий прибуток, тис. грн	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	Загальна рентабельність виробництва, %
2019	-2263623	52526423	-2700783	1,21
2020	740902	61935448	847674	3,35
2021	25216068	76532412	30688796	39,39
2022	-49009104	18794100	-51360445	-20,54
2023	-11811030	14146025	-11721749	0,82
Σ	-37126787	223934408	-34246507	24,23
Середнє значення	-7425357,4	44786881,6	-6849301,4	4,846

Таблиця 2.15 – Отримані результати кореляційного аналізу трьохфакторної моделі

	b3	b2	b1	b0
	-186482,32	1,03984493	0,001307145	542004,2959
	15448,57375	0,012693279	0,006960212	396949,279
R ²	0,999984268	213863,5349	#Н/Д	#Н/Д
	21187,45175	1	#Н/Д	#Н/Д
	2,90719E+15	45737611558	#Н/Д	#Н/Д

Отримані результати використаємо для побудови економіко-математичної моделі у розділі 3.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ
РЕЗУЛЬТАТІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

3.1 Обґрунтування методу оптимізації прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Базуючись на розрахунках підрозділу 2.2 встановлено, що на прибуток мають вплив обсяг реалізованої продукції та загальна рентабельність підприємства, а фінансовий результат до оподаткування має прямий зв'язок.

Наведемо рівняння, що описує даний взаємозв'язок. Це рівняння набуває вигляду:

$$\hat{y}_x = a + b_1 x_1 \quad (3.1)$$

Задля порівняння залежності чистого прибутку від обсягу реалізованої продукції сформуємо таблицю 3.1.

Таблиця 3.1 - Розрахунок впливу обсягу продукції на прибуток

Рік	Обсяг продукції (x)	ЧП(y)	$x \cdot y$	x^2	урасч
2019	52526423	-2263623	-1,189E+14	2,75903E+15	-1102466,871
2020	61935448	740902	4,58881E+13	3,836E+15	6584323,855
2021	76532412	25216068	1,92985E+15	5,85721E+15	18509449,73
2022	18794100	-49009104	-9,21082E+14	3,53218E+14	-28660402,75
2023	14146025	-11811030	-167079125655750,00	200110023300625,00	-32457690,97
Сумма	223 934 408,00	-37 126 787,00	768673456137433,00	13005563136784000,00	-37126787

За вищескладеною таблицею можемо використати в MS Excel функцію ЛИНЕЙН та визначити наступні показники b_0 та b_1 . Звідси маємо такий вигляд розрахунку:

$$\text{ЧП} = -44014418,02 + 0,817Q$$

Використовуючи формулу 3.1 робимо висновок, що зв'язок між отриманим рішенням із фактичним статистичним показником дорівнює за розрахунками $R^2=0,8266$ та за допомогою функції Excel $R^2=0,6833$. Таким чином, зв'язок є та зі зростанням обсягу продукції збільшується чистий прибуток. Отриманий результат нанесемо на рисунок 3.1.

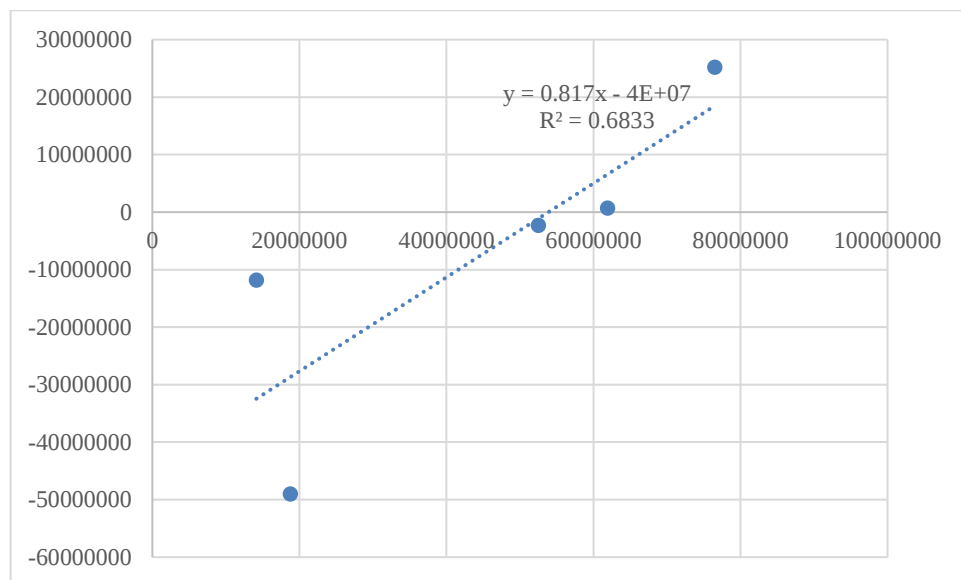

Рисунок 3.1 - Залежність чистого прибутку (збитку) від обсягу продукції

Щоб визначити рівень залежності чистого прибутку від загальної рентабельності наведемо таблицю 3.2. Скористуємося формулою 3.1.

Таблиця 3.2 - Розрахунок впливу загальної рентабельності на прибуток

РІК	Загальна рентабельність, (%) X	Прибуток (тис.грн) Y	X ²	X ²	Y"=b ₀ +b ₁ *x
2019	1,21	-2263623	-2738983,83	1,4641	-11645788,94
2020	3,35	740902	2482021,7	11,2225	-9161816,581
2021	39,39	25216068	993260918,5	1551,5721	32671063,69
2022	-20,54	-49009104	1006646996	421,8916	-36891769,68
2023	0,82	-11811030	-9685044,60	0,67	-12098475,49
Сумма	24,23	-37 126 787,00	1989965907,95	1986,82	-37126787

За допомогою таблиці 3.2 можемо використати в MS Excel функцію ЛИНЕЙН та визначити наступні показники b₀ та b₁.

Після проведення обчислень було отримано рівняння:

$$\text{ЧП} = 13050277,98 + 1160734,747R$$

Використовуючи формулу 3.1 визначаємо, що тісний зв'язок одержаного рівняння із фактичним статистичним показником дорівнює $R^2=0,93$. Таким чином, присутня тіснота зв'язку та при зростанні чистої рентабельності активів збільшується рівень чистого прибутку. Нанесемо на рисунок 3.2. отриманий результат.

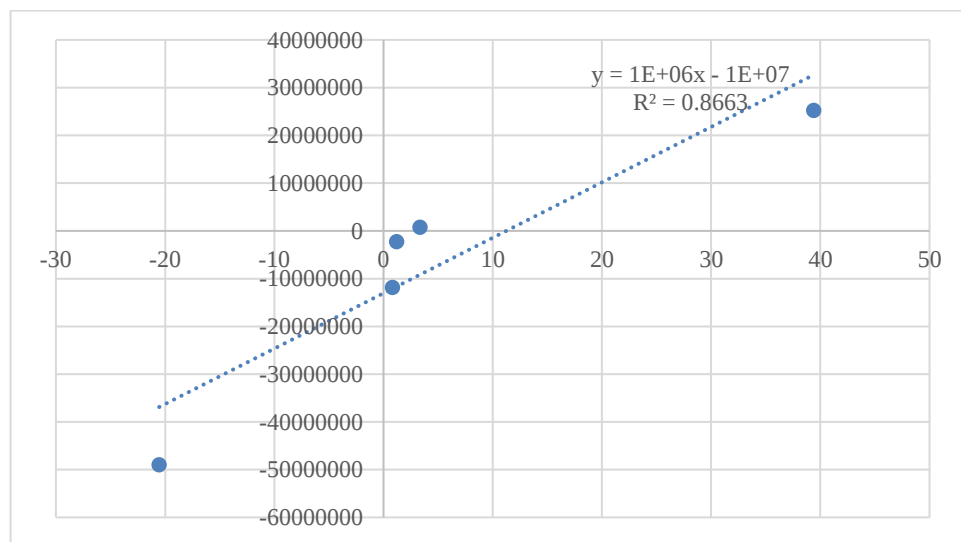

Рисунок 3.2 – Залежність чистого прибутку (збитку) від загальної рентабельності

Детально проаналізуємо вплив керованих змінних (дебіторської заборгованості та продуктивності праці) на результативний показник (оборотні активи) та за допомогою функції «тенденція» розрахуємо прогнозні значення на 2029-2028 рр. (табл. 3.3)

Таблиця 3.3 – Прогнозовані значення результируючого та змінних чинників

Роки	Чистий прибуток, У	Обсяг продукції, X1	Загальна рентабельність, X2
2019	-2263623	52526423	1,21
2020	740902	61935448	3,35
2021	25216068	76532412	39,39
2022	-49009104	18794100	-20,54
2023	-11811030	14146025	0,82
2024	-4563100,2	47180730,01	6,98231132
2025	-5417304,6	46466316,28	6,344756271
2026	-6271509	45751902,55	6
2027	-7125713,4	45037488,82	5,069646173
2028	-8701504,12	43719576,47	3,893518622

Отримані результати зобразимо на рис. 3.3- 3.5.

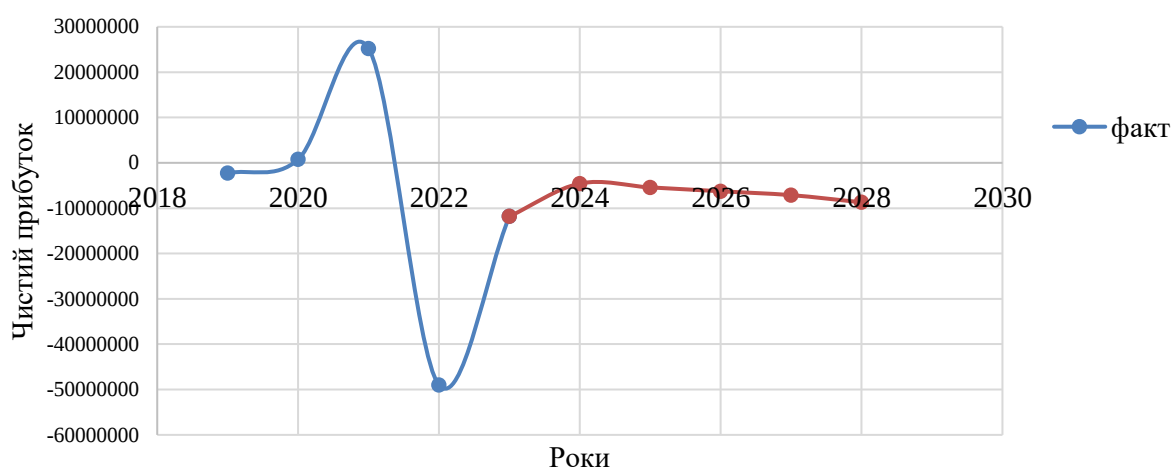

Рис. 3.3 – Фактичні та прогнозні значення чистого прибутку в 2019-2028 рр.

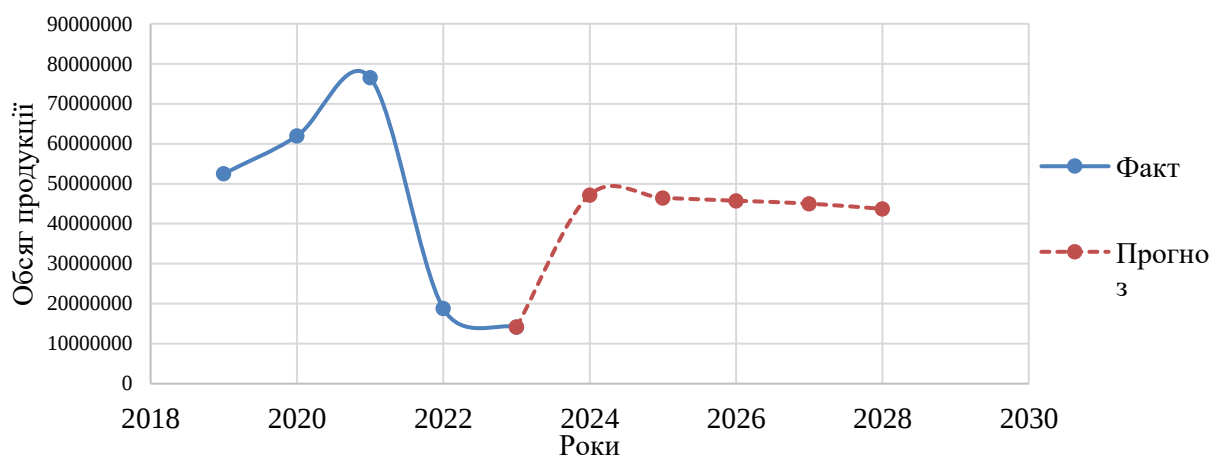

Рис. 3.4 – Фактичні та прогнозні значення обсягу продукції в 2019-2028 рр.

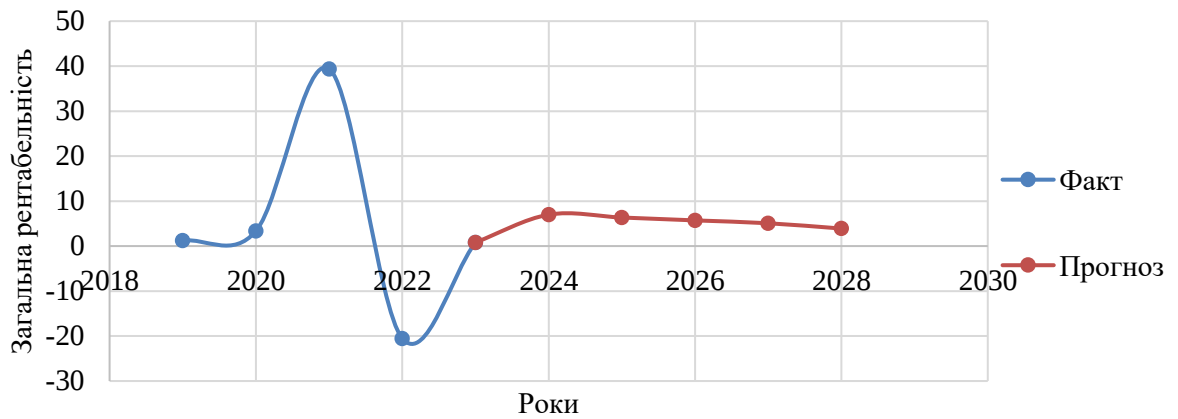

Рис. 3.5 – Фактичні та прогнозні значення загальної рентабельності ПАТ «АМКР» в 2019-2028 рр.

Розглядаючи фактори та розрахунками прибутковості було встановлено тісний зв'язок. Далі побудуємо двофакторну лінійну модель на основі таблиці 3.3. Це рівняння набуває вигляд:

$$\hat{y}_x = a + b_1x_1 + b_2x_2 \quad (3.2)$$

За допомогою таблиці 3.3 можемо використати в MS Excel функцію ЛИНЕЙН та визначити наступні показники b_0 , b_1 та b_2

	b_2	b_1	b_0
	905245,912	0,261556774	-23526491,35
	452678,419	0,358762848	15463310,74
$R^2=$	0,894404024	12389358,92	
	8,470057819	2	
	2,60024E+15	3,06992E+14	

Обчислюючи показники отримано рівняння:

$$\text{ЧП} = 0,262x_1 + 905245,9x_2 - 23526491,35 \rightarrow \max$$

Відображення результатів рівняння на рисунку 3.6.

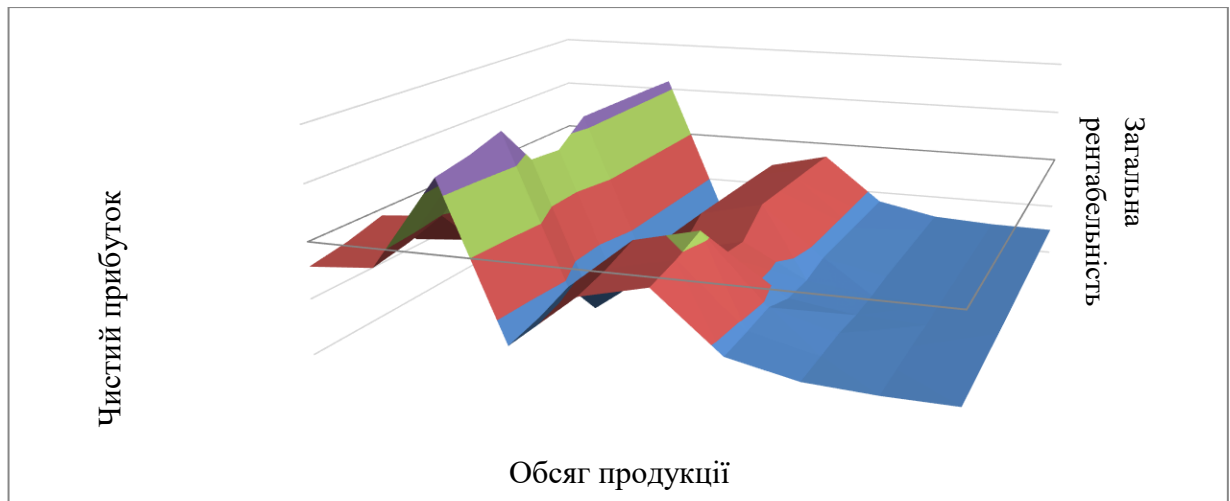

Рис. 3.6 – Поверхня розрахованих значень чистого прибутку

Перейдемо до розрахунку попарних значень чистого прибутку при фактичному, мінімальному, середньому і максимальному значенні обсягів продукції та показників загальної рентабельності. Визначимо резерв збільшення чистого прибутку шляхом віднімання прогнозного значення чистого прибутку від фактичного.

Таблиця 3.5 – Результати обчислень резерву збільшення чистого прибутку у 2024 році

Фактичний чистий прибуток, тис. грн. (ЧП)	Обсяг продукції, тис. грн. (Q)	Загальна рентабельність, % (R)	Прогнозовані значення чистого прибутку, тис. грн.	Δ
-11811030	мин	мин	1490560982	1502372012
-11811030	мин	макс	4029879302	4041690332
-11811030	мин	ср	2800476519	2812287549
-11811030	мин	факт	-19084201,04	-7273171,042
-11811030	макс	мин	1506878564	1518689594
-11811030	макс	макс	4046196884	4058007914
-11811030	макс	ср	2816794101	2828605131
-11811030	макс	факт	-2766618,926	9044411,074
-11811030	ср	мин	1498685725	1510496755
-11811030	ср	макс	4038004045	4049815075
-11811030	ср	ср	2808601262	2820412292
-11811030	ср	факт	-10959458,47	851571,5261
-11811030	факт	мин	1490560982	1502372012
-11811030	факт	макс	4029879302	4041690332
-11811030	факт	ср	2800476519	2812287549
-11811030	факт	факт	-19084201,04	-7273171,042

Таким чином, ми бачимо, що найбільш оптимальне значення чистого прибутку при максимальних значеннях обсягу продукції та рівня загальної рентабельності, резерв збільшення чистого прибутку складає 4058007914 тис. грн.

3.2. Ефективність результатів оптимізації рівня прибутковості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Розглядаючи попередні підрозділи було визначено найголовніші аспекти впливу на ефективне господарювання ПАТ «АМКР». Кореляційний аналіз показав, що головними показниками впливу є фінансовий результат до оподаткування, обсяг реалізованої продукції та рівень загальної рентабельності.

Мультиколінеарність відсіяла фінансовий результат до оподаткування при перевірці факторів.

В цьому підрозділі знайдемо показник економічного ефекту під впливом обсягу продукції та загальної рентабельності на рівень чистого прибутку за 2024 рік та оптимізованого значення відповідного показника (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6 - Вихідні дані для розрахунку економічного ефекту результатів оптимізації економіко-математичної моделі

Показник	Варіант	
	базовий	оптимізований
Обсяг продукції, тис. грн	14146025	47180730
Загальна рентабельність, %	0,82	14
Чистий прибуток, тис. грн.	-118111030	1487390,947

Отримаємо економічний ефект даного підходу за формулою:

$$E = \Pi_{\text{пр}} - \Pi \quad (3.5)$$

$$E = 1487390,947 - 118111030 = 13298420,95 \text{ (тис. грн.)}$$

Згідно розрахунків економічний ефект від впровадженого рішення становить 13298420,95 тис. грн. у порівнянні із 2023 роком.

Оцінюючи резерв отримання максимального рівня прибутковості звертаємо увагу на залежність прибутковості від статті доходності та витрат підприємства.

Підвищення рівня прибутковості підприємства може бути забезпечене шляхом реалізації одного з двох стратегічних підходів: скорочення виробничих витрат або збільшення доходів від реалізації продукції (послуг). Таким чином, для забезпечення стабільного зростання фінансових результатів доцільним є формування обґрунтованої цінової стратегії та визначення оптимального обсягу виробництва, з урахуванням кон'юнктури ринку, ресурсного потенціалу та рівня попиту на продукцію підприємства.

Основою для досягнення максимальної прибутковості є реалізація стратегій, спрямованих на максимізацію цінності для споживача. Високий рівень прибутковості виступає ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства та зміцнення його позицій на цільових ринках.

Безперервне вдосконалення виробничих засобів, зокрема впровадження сучасної техніки, інноваційних технологічних рішень та використання прогресивних матеріалів, сприяє зниженню собівартості продукції. Це, своєю чергою, забезпечує зростання прибутковості підприємства та формує стійкі конкурентні переваги.

Механізація виробничих процесів сприяє істотному скороченню потреби в ручній праці, що, у свою чергу, знижує витрати на оплату праці персоналу. Водночас підвищення продуктивності дозволяє збільшити обсяг випуску продукції, що забезпечує зниження собівартості в розрахунку на одиницю виробу за рахунок ефекту масштабу.

Однак підвищення обсягів виробництва супроводжується необхідністю розширення ринків збуту, що зумовлює додаткові витрати, зокрема на маркетингову діяльність та рекламне просування продукції. Незважаючи на

це, такі інвестиції є доцільними, оскільки сприяють зростанню виручки та забезпеченню позитивної фінансової динаміки підприємства

Зростання прибутковості підприємства є одним із ключових пріоритетів його фінансово-економічної діяльності, оскільки саме цей показник відображає ефективність використання ресурсного потенціалу та здатність генерувати додану вартість. Підвищення прибутковості досягається завдяки реалізації комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію витрат, підвищення продуктивності праці, удосконалення цінової політики, впровадження інноваційних технологій та розширення ринків збуту.

Раціональне управління витратами дозволяє зменшити собівартість продукції, що підвищує її конкурентоспроможність. Водночас зростання доходів можливе за рахунок поліпшення якості продукції, підвищення рівня обслуговування споживачів, а також активного просування товару на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Таким чином, забезпечення зростання прибутковості підприємства потребує комплексного підходу до управління всіма складовими господарської діяльності з орієнтацією на інноваційність, ефективність і стратегічну сталість розвитку.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що прибутковість є ключовим показником фінансово-економічної ефективності діяльності підприємства. Її зростання свідчить про раціональне використання виробничих ресурсів, ефективне управління витратами, а також здатність підприємства формувати додану вартість і підтримувати конкурентні позиції на ринку.

Аналіз динаміки прибутковості показав, що її рівень залежить від низки як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, серед яких: собівартість продукції, обсяг реалізації, структура витрат, цінова політика та загальноекономічна ситуація в країні. Зменшення витрат і впровадження інновацій сприяють зростанню прибутковості, проте для стабільного позитивного результату важливо забезпечити системну маркетингову підтримку та розширення ринків збуту.

Таким чином, підвищення прибутковості повинно бути результатом комплексної стратегії, яка охоплює технологічне оновлення, удосконалення організації виробництва, ефективну комунікацію із споживачами та гнучку систему управління фінансовими потоками підприємства.

При проведенні техніко-економічного аналізу діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» виконаємо наступні розрахунки та зробимо відповідні висновки.

У 2019 р. обсяги виробництва та реалізації продукції в натуральних одиницях збільшилися лише на 0,96%. У 2020-2021рр., можемо спостерігати поступове зростання показників, а у 2022 р., порівняно з 2021 р., ці показники зменшились на 73,49%, що пов'язано з повномасштабним вторгненням Росії на територію України, в наслідок чого спостерігається зменшення чисельності працюючих через виїзди за кордон та мобілізацію. В 2023 р. спостерігається значне зменшення обсягів виробництва та реалізації, що також пов'язано із воєнними діями.

У 2019–2020 роках спостерігалось зниження цього показника. У 2021 році, порівняно з 2020 роком, відбулося зростання середньооблікової чисельності працівників на 10,96%. Проте вже у 2022 році чисельність зменшилася на 12,21%, а у 2023 році — ще на 20,76%. Така тенденція обумовлена складною політичною ситуацією в країні, що вплинула на функціонування підприємств та ринок праці загалом. за 2019-2023 рр. зростання продуктивності праці за умови стабільного або зростаючого рівня оплати праці свідчить про позитивні зрушення в організації виробничих процесів, тоді як у 2021 році спостерігається розрив між заробітною платою та продуктивністю, що сигналізує про неефективне використання трудових ресурсів.

На основі аналізу техніко-економічних показників та показників рентабельності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» можна зробити висновок, що впродовж досліджуваного періоду спостерігалися істотні коливання. У 2019 році, порівняно з 2018-м, показники знизилися, що відображалось в низькому рівні рентабельності. У 2020 році ситуація дещо покращилася, а в 2021 році динаміка залишалася позитивною – підприємство демонструвало подальше зростання ефективності. Однак у 2022 році відбулося різке падіння показників, що було наслідком загальноекономічної та політичної кризи в країні. У 2023 році намітилася позитивна тенденція: показники почали зростати, що може свідчити про поступову адаптацію підприємства до нових складних умов господарювання.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом усього досліджуваного періоду залишався нижчим за загальноприйняту норму. Однак для підприємств реального сектору економіки нормативне значення цього показника становить 0,05-0,1, тому рівень у 2018–2021 роках можна вважати допустимим. У 2023 році показник ще більше знизився, що свідчить про погіршення здатності підприємства покривати зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.

Упродовж 2018-2022 років більшість показників фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» перебувала в межах нормативних значень. Водночас, за підсумками 2023 року спостерігається істотне погіршення рівня фінансової стійкості підприємства, що зумовлено кризовою ситуацією в країні, спричиненою військовими діями.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що на поточний момент компанія перебуває у кризовому стані. Про це свідчать незадовільні значення більшості ключових фінансових показників, зокрема фінансової стійкості, оборотності, поточної ліквідності. Запропоновані рекомендації спрямовані на покращення фінансового становища компанії «АрселорМіттал Кривий Ріг» та подолання виявлених проблем.

У порівнянні з 2019 роком, коли фінансова результативність підприємства перебувала в критичному стані, у 2023 році теж спостерігається відновлення виробничо-господарської діяльності. Це негативно вплинуло на зміцнення конкурентоспроможності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» на ринку, а також не забезпечило можливість часткового погашення кредиторської заборгованості. Відповідно, знизився рівень задоволеності споживачів, яким підприємство реалізує продукцію або надає послуги.

Факторний аналіз прибутковості надав можливість надати наступні пропозиції: ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» необхідно ретельніше запроваджувати підхід розподілу грошових надходжень, постійно аналізувати рух обсягів виробництва продукції та стан фінансових результатів, а також проаналізувати якість продукції, щоб дослідити рівень браку на підприємстві.

Отже, проведений факторний аналіз свідчить про те, що найбільший вплив на результативний показник здійснює обсяг реалізованої продукції, фінансовий результат до оподаткування та загальна рентабельність виробництва.

Економіко-математичне моделювання дозволило виявити найбільш оптимальне значення чистого прибутку при максимальних значеннях обсягу

продукції та рівня загальної рентабельності, резерв збільшення чистого прибутку складає 4058007914 тис. грн.

Згідно розрахунків економічний ефект від впровадженого рішення становить 13298420,95 тис. грн. у порівнянні із 2023 роком.

Оцінюючи резерв отримання максимального рівня прибутковості звертаємо увагу на залежність прибутковості від статті доходності та витрат підприємства.

Також на підвищення прибутковості впливає маркетинг. В практиці світового ринку виявилось, що деяка нова продукція не має попиту без правильного організування маркетингу.

Зробимо остаточний висновок, задля зростання прибутковості необхідно скористатися комплексним техніко-економічним аналізом господарювання підприємства; вивченням техніко-економічного аспекту роботи та організація виробництва; впровадженням виробничої потужності та основного фонду, застосування сировинної та матеріальної бази; використання робочої сили; застосування господарського зв'язку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Степаненко О.І. Дефініція категорії «прибуток»: науковий аспект. Збірник наукових праць «Проблеми системного підходу в економіці». 2022. Вип. 1(87). С. 89–96.
2. Хмелевський О. В. Механізм управління прибутковістю промислового підприємства (на прикладі машинобудування) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький. 2008. 23 с.
3. Кучер Л. Ю. Прибутковість виробництва молока та економічні важелі її підвищення в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2012. 23 с.
4. Антонюк Р. Р. Організаційно-економічний механізм забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів. 2016. 22 с.
5. Самусєва Л. Ю. Управління рентабельністю в підприємствах ресторанного господарства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Донецьк. 2012. 23 с.
6. Коваль О.А. Рентабельність як показник економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 1. С. 225-227.
7. Єпіфанова І.Ю., Дзюбко М.Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2017. Т. 22. Вип. 2(55). С. 99-103.
8. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 189-192. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.
9. Єпіфанова І.Ю., Джеджула В.В. Фінансовий аналіз та звітність : практикум. Вінниця: ВНТУ, 2017. 143 с.

10. Семенова К.Д. Аналіз фінансового стану підприємств України та тенденцій розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 5–6. С. 77–82.
11. Гайбура Ю.А. Прибутковість підприємств: поняття, фактори, резерви. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. № 24. С. 99–105.
12. Єпіфанова І.Ю., Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 189–192.
13. Воронкова Т.Є., Безпалько Н.Ю. Шляхи підвищення прибутковості підприємства в умовах нестабільного середовища. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 19. С. 42–44.
14. Журавльова Т.О. Оцінка прибутковості вітчизняних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 9. С. 24–28.
15. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. 341.
16. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення системи управління рентабельністю як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 2. С. 47–50
17. Чигріна К.О. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. *Науковий огляд: міжнародний науковий журнал*. 2015. № 12. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/421>.
18. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності / І.А. Бержанір та ін. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2015. № 1 (2). С. 58–62.
19. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства / О.М. Вовк та ін. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 37–44.
20. Корбутяк А.Г., Сокровольська Н.Я. Особливості планування рівня рентабельності вітчизняних підприємств у сучасних умовах. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 153–157.

21. Швець Ю.О. Прогнозування показників фінансового стану як елемент управління операційною діяльністю підприємств машинобудування у кризових умовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : збірник наукових праць.* 2020. Вип. 42. С. 89–94.

22. Набатова Ю.А., Малачевська К.О. Автоматизація аналізу та прогнозування фінансових результатів підприємства. *Ефективна економіка.* 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8405>.

23. Пономарьов Д.Є. Прогнозування показників фінансового стану підприємства як основа формування фінансової стійкості. *Вісник Житомирського державного технологічного університету.* 2016. № 1 (75). С. 49–53.

24. Добровольська О.В., Рондова М.А. Прогнозування банкрутства як методу оцінки фінансового стану підприємства. *Агросвіт.* 2021. № 20. С. 40–45.

25. Томчук О.Ф., Левчук М.С. Критерії оцінювання і прогнозування фінансового стану та результатів діяльності підприємства. *Молодий вчений.* 2019. № 9 (73). С. 480–486.